

Skoll**L**edaren

SVERIGES SKOLLEDARFÖRBUNDS TIDNING

NR 4 JUNI 2019

TYDLIGARE HJÄLP

**SYV SKA BLI
KARRIÄR-
VÄGLEDNING**

HÄLSA

**TA ETT
GÅENDE
MÖTE!**

LÄMNA REFERENS

**TÄNK PÅ
VAD DU
SÄGER**

**KERSTIN
LARSSON**

**"INTEGRATION
HANDLAR OM
BRA MÖTEN"**

HALLÅ, VÄRLDEN!

Daniel Söderberg: Det häftigaste jobb man kan tänka sig

Revidering av läroplaner!

LÄROPLAN FÖR GRUNDSKOLAN, FÖRSKOLEKLASSEN OCH FRITIDSHEMMET 2011 Reviderad 2019

Skolverket har reviderat läroplanen för att förtydliga elevens ansvar och inflytande samt rektorns ansvar för trygghet och studiero i skolan m.m.

Utgivare: Skolverket

LÄROPLAN FÖR SAMESKOLAN, FÖRSKOLEKLASSEN OCH FRITIDSHEMMET 2011 Reviderad 2019

Även Sameskolans läroplan har reviderats inom samma områden som läroplanen för grundskolan.

Utgivare: Skolverket

PÅ GÅNG

LÄROPLAN FÖR SPECIALSKOLAN, FÖRSKOLEKLASSEN
OCH FRITIDSHEMMET 2011 | Reviderad 2019

Preliminär utgivningstid sommaren 2019.

Utgivare: Skolverket

INNEHÅLL

NR 4 JUNI 2019

Daniel Söderberg,
avdelningschef,
Alvesta.

FOTO: STEFAN NILSSON

LIBERALT KRAV: LÄGG NED BEO!

Lägg ned Beo, barn- och elevombudet! Kravet kommer bland annat från liberalt håll. Varför denna diskussion nu? Skolledaren möter Beo – Caroline Dyrefors Grufman.

SIDAN 6

FOTO: MARGARETA HOLMQUIST

KERSTIN SLÄPPER INTE ENGAGEMANGET

Bra möten – det handlar integration om. Kerstin Larsson har varit lärare och skolledare i Malmö och förra året blev hon hedersdoktor vid Malmö universitet. Hon fortsätter engagera sig bland annat för att hitta faddrar till ensamkommande ungdomar.

22

I LJUSNE BÖRJAR VÄGLEDNINGEN TIDIGT

Börja tidigt med vägledning. Syvaren Åsa Kristiansson Hult i Ljusne talar yrken med eleverna i låg- och mellanstadiet. Äldre barn får åka buss på studiebesök.

SÅ HAR DET PEDAGOGISKA LEDARSKAPET UTVECKLATS

Katarina Ståhlkrantz, skolchef i Habo kommun, disputerade i början av året på en avhandling om rektors pedagogiska ledarskap och hur det har beskrivits i statliga dokument från 1950-talet till idag.

26

»Kraven på kompetens har aldrig varit större. Samtidigt kommer stora grupper in i mitten eller slutet av utbildningssystemet. Det innebär utmaningar som vi inte är vana att möta.»

Porträttet
Daniel Söderberg

SIDAN 12

- 5 Ledare: Stötta utsatta skolchefer
- 6 Aktuellt: Politisk strid om Beo
- 12 Porträttet: Daniel Söderberg
- 14 Tydligare regler för syv
- 19 Hälsa – för skolledare
- 22 Intervju: Kerstin Larsson
- 26 Forskning: Det pedagogiska ledarskapet
- 30 Krönika: Torbjörn Hanö
- 31 Debatt: Psykisk ohälsa
- 32 Böcker: Förändringsarbete
- 37 Kanslichefen: Välkomna, alla nya!
- 38 Rast: Barnens favoritbok
- 39 Chefredaktören: Sista ordet

SkolLedaren

Utgivare av Sveriges Skolledarförbund

Chefredaktör och ansvarig utgivare
Kerstin Weyler
kerstin.weyler@skolledarna.se
08-567 06 201

Postadress
Box 3266
103 65 Stockholm

Annonsbokning
Andrea Åhslund
072-015 06 93
andrea.ahslund@mediakraft.se

Form och layout
Anders Gustafson
Editor Publishing

Tryck
Lenanders
Grafiska, Kalmar
ISSN
0037-6515

TS-upplaga 2017
8 200

FÖRBUNDSKANSLI
Vasagatan 48

Postadress
Box 3266
103 65 Stockholm

Kontakt
08-567 06 200
info@skolledarna.se
www.skolledarna.se

Ordförande
Matz Nilsson

Kanslichef
Maria Andrén
Bergström

**Ombudsman/
biträdande
förhandlingschef**
Britt Sundström

Ombudsmän
Monika Elowson
René Wiltoft-Möller

Utredare
Lena Linnerborg

**Webbredaktör/
informatör**
Eva Ahlberg

Arbetsrättsfrågor
jour@skolledarna.se
skolchef@skolledarna.se
08-567 06 200

**Prenumerationer/
medlemsregister**
medlemsregistret@skolledarna.se
08-567 06 220

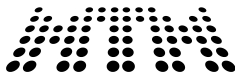
Jag gjorde det, lärde mig svenska!

”Jag har varit två år i Sverige. Mina kompisar frågar hur jag kunde lära mig svenska så snabbt. Då säger jag: läs mycket böcker, först lättlästa sedan svårare.”
Saeed Saeedi, studerande

Läs mer om
lättlästa böcker
på mtm.se

MTM gör talböcker, taltidningar, punktskrift, lättlästa böcker och lättlästa nyheter.

Vi ger alla möjlighet att läsa

MYNDIGHETEN FÖR
TILLGÄNGLIGA MEDIER

SKOLCHEF. Med lagstyrt ansvar har mycket blivit bättre för skolcheferna. "Men jag ser tyvärr andra områden där bekymren tvärtom verkar öka", skriver **Matz Nilsson**.

Skolchefer måste få bättre stöd

Nu har det snart gått ett år med ett lagstyrt ansvar för skolchefen i skollagen. Det är läge att stanna upp lite – hur har det har gått?

Syftet med att skriva fram skolchefens ansvar i skollagstiftningen var, och är, att vi behöver en stabilitet och en ökad professionell tydlighet i hela skolsystemet.

Skrivningen i skollagen är ett stöd till skolchefens ansvar och stärker därmed skolchefens ställning i organisationen. Förändringen markerar också skolans ställning och betydelse i en lokal omgivning där konkurrensen om resurserna blir alltmer hård.

Skrivningen tydliggör att de nationella målen och kraven ska värnas i alla lägen. Det kan till exempel handla om kraven på det systematiska kvalitetsarbetet eller på ansvarsfördelningen mellan huvudman och rektor.

■ **Om jag ska vara lite elak skulle jag kunna beskriva det som att kommunala huvudmän inte längre kan använda sin skolchef som ett verktyg för den lokala målstyrningen.**

Skolchefen kan inte längre vara en ideologiskt präglad tjänsteman utan har nu ett tydligt uppdrag att säkra förskolans och skolans nationella uppdrag och likvärdighet. Det tycker jag är mycket bra.

ETT AV SKOLCHEFENS viktigaste uppdrag är att leda dialogen mellan professionen och huvudmannen, och beskriva vad eventuella avvikelser från intentionerna i de nationella styrdokumenterna kan få för konsekvenser.

Det kan exempelvis handla om elevers rätt att bli undervisade av legitimerade och behöriga lärare i alla ämnen, att de har tillgång elevhälsans olika kompetenser eller tillgången till ett väl fungerande skolbibliotek.

Även dialogen med de statliga myndigheterna har förbättrats genom att funktionen skolchef finns med i lagtexten. Hon eller han kan bli en tydlig kanal mellan huvudmannens behov av utvecklingsstöd och de resurser som staten kan erbjuda. Skolchefen kan säkerställa att aktuella statsbidrag kommer huvudman-

nen och rektor till del i enlighet med de nationella styrdokumenterna.

Så hur har det gått?

En viss inledande osäkerhet måste man alltid räkna med och jag har nåtts av en hel del frågor. De som gäller organisation är färre än tidigare, men jag ser tyvärr andra områden där bekymren tvärtom verkar öka.

Vi ser allt fler skolchefer som tvingas lämna sitt uppdrag för att samarbetet med huvudmannen inte längre fungerar tillfredsställande.

Omsättningstakten på rektorer har länge varit alldeles för hög, men frågan är om inte omsättningen på skolchefer är ännu högre. Det gör mig riktigt orolig.

JAG HAR SETT exempel på skolchefer som fått bli måltavla för allmänhetens ilska och frustration när små skolor med vikande elevunderlag och låg lärarbehörighet, föreslås läggas ned.

■ **Och vad än värre är, kan det också komma kritik mot skolchefer från den politiska oppositionen mot den förda skolpolitiken, i stället för att den riktas de politiker som har ansvaret. Detta är fullständigt oacceptabelt!**

Det är svårt att fatta beslut om till exempel neddragningar, men en politiker kan inte komma undan sitt ansvar. Att i ett sådant läge hänga ut en tjänsteman riskerar få flera negativa konsekvenser för samhället förutom det personliga lidandet för den som berörs.

Titeln skolchef bör ges till den tjänsteman som är direkt underställd en politisk nämnd, annars förtas värdet av reformen.

En skolchef behöver också en befattningsutbildning med inriktning på uppdraget. Det är dags för regeringen att ta tag i den frågan.

En skolchef behöver backas upp ordentligt för att kunna utföra sitt samhällsviktiga uppdrag. «

Nu bjuder regeringen in oss för att diskutera fortsättningen av Backa.

Syv-utredningen missar stort antal viktiga frågor, till exempel objektiviteten i vägledningen.

Politisk strid om Beos

Förra året innebar ett trendbrott för anmälningar till Beo, barn- och elevombudet. De minskade med tre procent. Samtligt har det varit en högljudd debatt om själva Beo. Namnkunniga politiker har krävt nedläggning.

– Jag har funderat mycket på varför det kommer just nu, säger Caroline Dyrefors Grufman, Beo. Det handlar kanske om det politiska läget.

BEO. Ursprunget till den debatt som blossat upp om Beos vara eller inte, är några tidningsartiklar i början av året. Av dem framgick att en elev som blev utlyft av en lärare, hade fått 25 000 kronor i skadestånd för den kränkning det innebar.

Bakgrunden var mer komplicerad än så, kränkningarna av det 11-åriga barnet hade skett vid flera tillfällen av en anställd vid skolan, inte en lärare, förklarade Caroline Dyrefors Grufman på Beos egen hemsida.

Visst hade barnet stört ordningen, men inte i den grad så att det var befogat att ingripa fysiskt på det sätt som den anställda gjort. En uppfattning som dessutom Skolinspektionen delade med Beo.

UPPENBARLIGEN HAR INTE alla läst Dyrefors Grufmans inlägg. Kanske inte heller vice ordförande i utbildningsutskottet Roger Haddad, L, som krävde att hela Beo skulle läggas ned i en intervju med Dagens Nyheter. ”Vi kan inte ha en skollag som säger att läraren ska skapa arbetsro i klassrummet och samtidigt ha Beo som kritiserar lärare som gör just det”, sa Haddad.

– Min uppgift i det här läget då den politiska diskussionen pågår, är att lägga fram fakta på bordet vad som gäller, hur ser reglerna ut och så vidare, säger Caroline Dyrefors Grufman.

ATT DISKUSSIONEN INTE har gällt Skolinspektionens roll, utan just Beos, föranleder en rad frågor,

menar Caroline Dyrefors Grufman.

– När det gäller frågor där skolans personal har kränkt elever är det fler beslut som fattas av Skolinspektionen än av Beo, säger hon.

Beo har gått igenom de beslut som varit omdiskuterade, och Caroline Dyrefors Grufman menar att felaktiga fakta publicerats.

I DEBATTEN VERKAR det vara som om elever ställs mot skolans personal.

Caroline Dyrefors Grufman betonar att hon vet att de allra flesta huvudmän vill eleverna precis lika väl som Beo, men samtidigt lyfter hon med kraft fram skolhuvudmannens ansvar att se till att elever får gå till en skola utan trakasserier och kränkningar.

Sverige har en väldigt tydlig lagstiftning på det här området, som vi också borde vara stolta över, menar hon.

SKOLHUVUDMANNEN SKA SE till att ha ett förebyggande arbete, att rätt och tillräckliga resurser finns för undervisningen och personalen har rätt utbildning för arbe-

Caroline Dyrefors Grufman är Barn- och elevombudet. FOTO: SKOLINSPEKTIONEN

tet mot kränkningar och att man har en adekvat fortbildning.

De allra flesta huvudmän sköter sig, det slår Caroline Dyrefors Grufman också fast. Men hon pekar också på några som inte följer Beos beslut om skadestånd. Då driver Beo processen vidare och den blir en fråga för tingsrätten.

Just nu pågår elva processer, samtliga mot kommunala huvudmän. Fem av dem mot Malmö kommun och tre mot Stockholm.

Antalet anmälningar är proportionellt högre mot fristående

Malmö: Vi tar strid för våra medarbetare

– Nej, det är inte riktigt sant att vi avvisar alla skadeståndsanspråk, kommenterar Anders Malmqvist, grundskoledirektör i Malmö. Kommunen avvisar skadeståndet om man inte håller med Beo.

BEO. Kommunen gör sin egna utredningar med anledningar av Beoanmälningar. Det görs av två skoljurister, som rekommenderar om man ska gå vidare eller ej. Är man inte överens

med Beo, så avvisar kommunen skadeståndet. Det är en av förklaringarna till att fem av elva fall rör Malmö just nu, menar Malmqvist.

– Vi tar strid för våra medarbetare om vi bedömer att de inte gjort något fel.

ANDERS MALMQVIST TROR att det skulle fler huvudmän också göra, men att mindre kommuner inte har samma möjligheter som Malmö.

Är dock Beos beslut riktigt enligt den egna bedömningen, lägger sig kommunen platt, menar han.

Anders Malmqvist har följt debatten som ifrågasatt Beos funktion och kan i viss mån håll-

Anders Malmqvist, grundskoledirektör i Malmö.

la med. Det är för till exempel skolledare, en ohållbar situation att de ska vara ansvariga för vad elever utsätts på nätet, utanför skoltid. Det är inte rimligt, menar han.

Anders Malmqvist sitter med i Sveriges Kommuner och landstings, SKL:s, skolchefsnätverk. Där har den här frågan inte varit speciellt mycket diskuterad. Men, säger han, det kan finnas anledning att ta upp den där.

KERSTIN WEYLER

framtid

skolor, men där rättar man sig efter besluten. Kanske kan det vara viktigt att bevara sitt rykte, funderar Caroline Dyrefors Grufman.

FALLEN I TINGSRÄTTEN handlar både om att personal kränkt elever, och elever kränkt elever.

Hon är mycket kritisk just mot Malmö kommun som konsekvent, enligt Beo, avvisar krav på skadestånd.

– Jag tycker det är allvarligt, säger hon. Vi har haft kontakt med Malmö men inte kommit vidare.

När Beo uppmärksammas i media blir antalet anmälningar fler. Flest kommer från socioekonomiskt starka områden, och det är fler pojkar och deras föräldrar som anmäler än flickors vårdnadshavare, cirka tio procentenheter fler. Kanske det beror på att pojkar i högre grad utsätts för fysiska kränkningar, som är synliga. För flickorna handlar det i högre grad om psykiska kränkningar.

ANTALET ANMÄLNINGAR OM kränkande behandling har stigit år från år, men förra året innebar ett trendbrott, antalet sjönk

med tre procent. Möjligtvis kan det handla om att huvudmännens egen klagomålshandling har blivit bättre, menar Caroline Dyrefors Grufman.

Eller, vilket är värre, att den politiska debatt som förts, kan ha medfört att föräldrar inte tycker att det är lönt att klaga.

– Det jag önskar vore ju att situationen i skolan har blivit så mycket bättre, men det finns tyvärr många andra rapporter som inte talar för det.

KERSTIN WEYLER

BEO

► Barn- och elevombudet, Beo, är en del av Skolinspektionen, men har samtidigt en självständig funktion. Ett 20-tal medarbetare delar lokaler med Skolinspektionen i Stockholm. Flertalet är jurister, liksom Caroline Dyrefors Grufman. Hon sitter också med i Skolinspektionens ledningsgrupp.

► 2018 fattade Beo beslut i 60 fall, mindre än en tredjedel av dem handlade om legitimerade anställda.

► Caroline Dyrefors Grufman har varit Beo sedan 2012 och har just påbörjat sin andra sexårsperiod.

finns motsättningar inom Skolinspektionen om Beos beslut.

Kritiken hålls internt, men han har blivit kontaktad av anställda på Skolinspektionen som är kritiska till Beos hantering.

L vill att paragraf fem och sex i skollagen, som reglerar vad skolans personal får göra när det gäller ingripanden etcetera, bör ses över. En fråga som kan kopplas ihop med en av punkterna i januariavtalet, om trygghet och arbetsro i skolan, menar L. ◀

L vill lägga ned Beo

BEO. – Ja, vi vill lägga ned Beo, säger Roger Haddad, L, vice ordförande i utbildningsutskottet. Den har utvecklats till en parallell organisation till Skolinspektionen och det bidrar till att skapa osäkerhet om vad lärare och rektorer får göra eller inte. Konsekvensen är att många vuxna i skolan inte vågar ingripa.

Skolinspektionens hela verksamhet bör ses över, anser Liberalerna.

Han tar också upp att det

I KORTHET

KRAV PÅ KULTURSKOLAN

KULTURSKOLAN. Kulturskolan är inne i en stor förändringsprocess, konstaterar Kulturrådet som på regeringens uppdrag har inventerat läget för kulturskolan, främst när det gäller kompetensförsörjningen. Förändringen ställer stora krav på ledarskapet, kompetensen inom ledning och styrning måste öka, anser Kulturrådet.

Meningen med det goda samhället är det goda samhället. Och poängen med att utvecklas som ung är att bli sig själv.

Maria Ludvigsson i Svenska Dagbladet om rapporten *En kunskapsskola för tillväxt*. Tillväxt är inte meningen med skolan.

FORSKNING OM PSYKISK OHÄLSA

PSYKISK OHÄLSA. Sjukfrånvaro med anledning av psykisk ohälsa ökar, men vad är orsakerna? Det ska ett forskningsprojekt i Afa försäkrings regi ta reda på. Det saknas också metoder för att sjukskrivna ska framgångsrikt kunna återgå i arbete. Psykisk ohälsa är det näst vanligaste anledningen till sjukskrivning i den privata sektorn, och för kvinnor den allra vanligaste. 40 miljoner under fyra år satsas i projektet *Att leva och arbeta med psykisk ohälsa*.

NEJ TILL OFFENTLIGHETSPRINCIP

FRISKOLOR. Offentlighetsprincip – nej tack. Det är Friskolornas riksförbund svar på utredningen *Öppenhet hos börsnoterade skolföretag*. Öppenhet är inget man från friskolesektorn motverkar, men en offentlighetsprincip (rätten att ta del av handlingar) skulle bara skapa en administrativ börda för skolorna.

Det finns andra vägar att gå, menar friskolornas företrädare. Reglera till exempel i skollagen vilka uppgifter som bör vara öppna och tillgängliga.

Ulla Hamilton, vd för Friskolornas riksförbund.

16 250 kronor per elev, det är maxbeloppet som en arbetsgivare kan få för en lärlingselev vårterminen 2019. Skolverket har precis fördelat pengarna för lärlingsutbildningar. Friskolorna inom Praktiska och Thorengruppen får mest, 41 respektive 32 miljoner.

MINISTERN FÅR FÖRSTÄRKNING

DEPARTEMENTET. Kristina Persdotter är ny statssekreterare hos utbildningsminister Anna Ekström. Ekströms områden, för-, grund-, gymnasieskola, komvux, yrkeshögskola och folkbildning är så stor att departementsledningen måste utökas. Persdotter kommer att arbeta tillsammans med Erik Nilsson, och får ta hand om vuxnas lärande. Nilsson är ansvarig för elevers utbildning upp till 20 och dessutom samordnare och chef för högre tjänstemän på departementet.

Referenser allt mer viktigt i

Negativa omdömen kan vara förtal • Svår balansgång med att

Att ge positiva referenser om medarbetare är inte så svårt. Är du negativ blir det mer av en balansgång. Som referensperson förväntas du svara ärligt på frågor, men att sprida vissa uppgifter kan vara förtal.

REFERENS. Tidigare i år dömdes en lärare i Halland i tingsrätten för barnpornografibrott. Han hade arbetat i nästan alla halländska kommuner under en knapp tioårsperiod. En kommun polisanmälde honom efter anklagelser från elever om sexuell närmanden, som läraren nekade till. Polisutredningen lades ner. Efter det blev han utköpt.

Enligt uppgift i lokala medier ska läraren ha fått drygt två miljoner kronor i samband med uppgörelser där han fått lämna olika lärartjänster i regionen.

Skolinspektionen tog upp fallet efter mediebevakningen. Nu avgör Lärarnas ansvarsnämnd om legitimationen ska dras in.

Samtidigt betraktades läraren som skicklig. Referenser från tidigare arbetsgivare tycks inte ha blivit ett hinder för nya jobb.

NÄR DET MESTA är frid och fröjd är det inte så krångligt att vara referensperson. Du är förberedd, blir kontaktad och svarar ärligt och sakligt på de arbetsrelaterade frågor som ställs.

Om det finns något slags problem blir det svårare. Vad ska du som referens berätta? Finns det något man faktiskt inte får säga?

– Det är frivilligt att lämna referenser, betonar Pia Attoff, advokat och arbetsrättsexpert. Du kan svara ja eller nej. Det gäller både då en medarbetare vill ha dig som referens och då frågan ställs under en rekryteringsprocess hos en annan arbetsgivare.

– Man är inte skyldig att slentrianmässigt ge referenser, och man är inte skyldig att vara positiv. Men man får inte heller tala

Referensfrågor och att dela erfarenheter med varandra om nyanställningar är vanligare nu än för bara något år sedan i ledningsgruppen för grundskola och grundsärskola i Mölndal där Ulrika Gustafsson är verksamhetschef.

FOTO: MAGNUS HARTMAN

illa om folk och påstå saker som man inte har grund för, säger Pia Attoff.

FRÅGAN OM REFERENSER i arbetslivet handlar mer om moral än om juridik, menar hon. Men det är klokt att ha koll på reglerna om förtal.

Det är förtal, och straffbart, att peka ut en person som brottslig eller "klandervärd i sitt levnadssätt", eller på annat sätt sprida uppgifter som utsätter hen för andras missaktning. Undantaget är om uppgiftslämnaren var skyldig att uttala sig, eller om det var försvarligt att göra det. Man ska också kunna visa

att uppgifterna är sanna, eller att det finns skälgrund för dem.

I ett mål i Arbetsdomstolen (AD 2002/121) krävde en lärare skadestånd av Stockholms stad för uttalanden som en rektor gjorde då han gav referenser.

Sammanfattat sade rektorn att läraren var "olämplig för arbete med barn", och motiverade det med att han var "kladdig".

DOMSTOLEN KOM FRAM till att det i och för sig var förtal, men eftersom det var en referenssituation och det fanns skälgrund för uppgifterna, var det försvarligt att lämna dem. Den skäligen grunden i det här fal-

let var främst att det fanns en utredning från barnpsykiatri, som stödde de uppgifter som rektorn lämnade.

Under förutsättning att det fanns skälgrund för uppgifterna, hade det snarast varit anmärkningsvärt om rektorn inte hade uttalat sig om saken, skrev AD.

Att referenspersoner ger värdeomdömen ligger i sakens natur. Men om de grundas på exempelvis misstankar om brott eller olämpligt beteende gäller det att ha ordentligt på fötterna.

– Det är viktigt att man inte felaktigt utpekar någon, om man inte har grund och bevis för det, säger Pia Attoff.

Vaga uttalanden kan vara lämpligare än klarspråk, menar hon. Det finns koder i språket runt referenstagning, som gör att budskap ofta går fram ändå. Att en god pedagog är "mindre kunnig på administration" betyder ungefär: slarvig. Och om en chef inte vill lämna omdömen om en tidigare medarbetare kan det i sig vara värt att notera.

HON REKOMMENDERAR ATT referensfrågor sköts per telefon.

– Det är inte tillrådligt att skicka referenser per mejl. Då ställer lagstiftningen helt andra krav på dokumentation, eftersom det handlar om känsliga personuppgifter.

Det är olämpligt att medvetet skönmåla en medarbetare, men det är inte bedrägeri att ligga lågt med det negativa.

– Jag tror att det är ganska vanligt, att lyfta det som är bra och inte prata så mycket om resten, säger Pia Attoff.

Då allvarliga uppgifter inte kommer fram, beror det nog på att de rätta frågorna inte ställs, menar hon. Dessutom är uppgörelser där någon får sluta oftast konfidentiella.

– Då kan den som lämnar re-

skolan

dela ut kritik

ferenser inte gå ut och säga att personen blev utköpt. Det bör man som frågeställare ha med i beräkningen.

I GRUNDSKOLAN I MÖLNDAL ska en fråga numera alltid ställas vid referenstagning: Hur avslutades medarbetarens anställning hos er?

Det berättar Ulrika Gustafsson, verksamhetschef för grundskola och grundsärskola i Mölndal, och ordförande i Sveriges Skolledarförbunds region Göteborg-Halland.

Det fall som nämns i början av artikeln visar att referenstagning kräver ett systematiskt arbetssätt, säger hon. Grundskolektörerna i Mölndal diskuterar nu referensfrågor och delar erfarenheter i ledningsgruppen på ett sätt som de inte gjorde för några år sedan.

– Tidigare var det ofta ett ensamarbete, något man gjorde innan man kunde gå hem för dagen. Nu har vi mycket mer av ett tillsammans-tänk, säger Ulrika Gustafsson.

SAMTALEN OM HUR rektorer bör ta – och även ge – referenser gör att frågan kommer upp tidigare i rekryteringsprocessen.

– Vi tänker på referenserna redan under intervjun. Om det är något i yrkeshistoriken som inte riktigt stämmer kan vi säga att vi vill ha en referenstagning på den perioden. Vi låter inte heller alltid arbetstagaren avgöra vilka referenser vi kontaktar.

Rektorer tar också fler referenser, minst två, tre per lärartjänst, berättar Ulrika Gustafsson.

– Vi ställer djupare frågor och ber om fler konkreta exempel. Referenstagning hör till det viktigaste vi kan göra, eftersom felrekryteringar kan få så stora konsekvenser.

MARGARETA EDLING

Sveriges Skolledarförbund är mycket kritisk till utredningen om framtidens vägledning. Till exempel att det saknas några effektutvärderingar av verksamheten. Och det är att hoppas för mycket på att skolans personal, lärare och syvare, ska ensamma klara att hjälpa unga människor med deras framtidsval. Läs också hur Söderhamns kommun arbetar med vägledning på sid 14–16.

FOTO: MARGARETA HOLMQUIST

Syv-utredning får kritik av förbundet

Gör om, gör rätt – så skulle man kort kunna sammanfatta Sveriges Skolledarförbunds remissvar på utredningen om studie- och yrkesvägledning i framtiden.

REMISSVAR. I den nationella styrningen av studie- och yrkesvägledningen, förhåller sig inte staten till att det numera finns en skolmarknad, med en rad andra aktörer än kommunala huvudmän. Det kräver en objektivitet i vägledningen som saknas idag, anser Sveriges Skolledarförbund.

Den kanske allvarligaste bristen i utredningen är att förslagen inte ger någon garanti för att säkerställa det, något som elever och vårdnadshavare som medborgare har rätt att förvänta sig, menar förbundet.

Studie- och yrkesvägledningens 20-åriga historia som en del av skolans uppdrag, präglas av besvikelse, slår utredaren fast.

Sveriges Skolledarförbund håller med. Varför har då utredaren inte har övervägt andra lösningar för verksamheten, än de som pekar mot skolan, undrar man i sitt svar.

DET ÄR KANSKE dags att pröva något annat? Det finns en övertro, menar förbundet, att på enskilda lärares, och studie- och yrkesvägledares förmåga att

hjälpa elever att hitta rätt spår i livet. Att hantera elevers växande oro och osäkerhet inför vuxenlivet kan knappast mötas med ett förstärkt vägledningsuppdrag till skolan.

Det är också en stor brist i utredningen att det saknas några som helst effektutredningar av syv-verksamheten. Det verkas saknas över huvud taget, konstaterar förbundet.

HUR KAN MAN då veta att till exempel felmatchningen minskar och att omval och avhopp blir färre med en starkare vägledning, om den vetenskapliga grunden saknas?

Det saknas i utredningen ett resonemang som problematiserar frågan om varför vägledningen ser ut som den gör idag. Utan det kan blir utredningsförslagen bara slag i luften och vi får en skollagstiftning som i ännu högre grad får ”karaktären av en verklighetsfrånvärd önskelista”, skriver Sveriges Skolledarförbund.

EGENTLIGEN KUNDE förbundets svar sluta där, men det tar ställning till ytterligare några förslag. Förbundet avråder till exempel från att karriärvägledarens uppdrag tydliggörs än mer än i dag, eftersom det kan skapa oklarheter för rektors möjlighet att styra sin egen organisation.

Om man vill ha en resurs för specifika vägledningssuppgifter, bör den i så fall ligga på en central nivå, anser Sveriges Skolledarförbund.

INTE HELLER BÖR rektorsprogrammet innehålla några moment om arbetet med karriärvägledning som utredaren föreslår. Nej, programmet bör även i fortsättningen fokusera på övergripande ledarskapsfrågor i stället för enskilda undervisningsmoment, betonar förbundet.

Sveriges Skolledarförbund vill inte heller se ett nytt ämne, av utredningen döpt till framtidsval, som alla elever, oavsett behov, måste delta i.

DET FINNS ANDRA alternativ, varför inte engagera elevråd och -kåror i att anordna studiebesök utanför skoltid? Tiden för undervisningen är redan begränsad och ökas ambitionerna på ett område måste motsvarande ambitioner på andra minskas, varnar man.

Utredningen, *Framtidsval – karriärvägledning för individ och samhälle*, kom i slutet av januari. Utredare var Marie-Hélène Arnborg och följer utbildningsdepartementet Sveriges Skolledarförbunds råd, så kanske vi inte får se någon proposition med anledning av den.

KERSTIN WEYLER

Elever i behov av stöd vittnar om otrygghet

Tove Söderqvist Dunkers tipsar skolorna om att ta hjälp av SPSM. Bland annat finns materialet "Delaktighet – ett arbetssätt i skolan" i webbutiken på myndighetens hemsida.

FOTO: MARGARETHA HOLMQVIST

Lyssna. Prata med eleverna, inte om dem. Det var huvudbudskapet när Specialpedagogiska skolmyndigheten, SPSM, nyligen presenterade sin barnpanelsrapport vid ett välbesökt seminarium.

SPSM. I rapporten beskriver 31 elever, samtliga med någon form av funktionsnedsättning, sin skolsituation. Eleverna berättar om otrygga miljöer och stress men bilden är inte nattsvart. Barnpanelens samordnare Tove Söderqvist Dunkers tar fasta på att de intervjuade barnen vet vad de vill och vad de vill förändra.

– Eleverna kommer med bra exempel, tankar och idéer. De vill berätta om hur de har det i

skolan. Men vuxna behöver bli bättre på att lyssna, säger hon.

Det eleverna främst efterfrågar är ökad vuxennärvaro i skolan. Rasterna är orosmoment som påverkar hela skolsituationen. Rädslan över att behöva stå ensam på skolgården, eller bli retad, riskerar att ta över.

ELEVERNA VILL SE organiserade aktiviteter på rasterna där vuxna är med. När det finns, släpper oron över att gå ut på rast och det är lättare att koncentrera sig under lektionerna.

Elevernas studiemotivation och studieresultat hänger samman med hur skoldagen är organiserad. Eleverna framhåller behovet av flexibla lösningar. De vill kunna gå undan till ett annat

SPSM:S BARNPANELSRAPPORT

► Rapporten tar upp hur elever med funktionsnedsättning upplever trygghet, studiero och studiemotivation. Eleverna i barnpanelen gick vid intervjutillfällena i årskurserna fyra till nio. Intervjuerna genomfördes under 2018 på 20 olika skolor runt om i landet. (spsm.se/barnpanelsrapport/)

rum där de kan få mer stöd och hjälp. Eller möjlighet att arbeta i sin egen takt.

Klimatet i klassen och attityder mellan eleverna påverkar hur skolarbetet fungerar. Som att det går att svara fel utan att bli utskrädd. Att bli sedd och respekterad av skolpersonalen är viktigt.

Många upplever att lärarna har svårt att hinna med varje elev och uppskattar närvaron av socialpedagoger, elevstödare och andra vuxna som har mer tid.

MARGARETHA HOLMQVIST

Återväxt hett ämne på skolriksdagen

Två tusen politiker, skolchefer, rektorer och andra skolmänniskor samlades i Stockholm under två dagar i maj. Det var 30-årsjubileum för skolriksdagen.

SKOLRIKSDAGEN. Den nygamle ordföranden i Sveriges Kommuner och landsting, SKL, Anders Knappe, moderat från Karlstad, framhöll kompetensförsörjningen som den största, för använda ett slitet ord, utmaningen för skolans politiker och tjänstemän.

Tusen nya förskolor och skolor måste byggas till 2025, och därför måste huvudmännen rekrytera många nya lärare (och rektorer får man förmoda, även om Knappe inte nämnde dem), men också se till att behålla de lärare man har.

En fråga som många ville ha regeringens besked om är #Di-giplan#, en handlingsplan i 18

punkter om skolans digitalisering.

Det lär vänta. Statssekreterare Erik Nilsson, S, svarade som utbildningsdepartementet plägar göra: "Vi läser den och kan inte ge några besked just nu."

DE SOM VARIT med och tagit fram planen är dock otåliga, inte minst måste några standards med mera finnas framme när de nationella proven ska vara digitaliserade om bara några få år.

I Sveriges Skolledarförbunds monter var det fullt under pauserna. Många ville diskutera de ekonomiska neddragningar som många huvudmän gör för närvarande.

Hur upprätthålla kvalitet när resurserna blir mindre? Här diskuterades också kompetensförsörjningen – hur får man lärare till ett växande antal elever?

KERSTIN WEYLER

Biträdande skolchef Roger Åström från Timrå diskuterade de försämrade ekonomiska förutsättningarna för landets kommuner, och inte minst, kompetensförsörjningen med förbundsordförande Matz Nilsson under skolriksdagen i Stockholm.

FOTO: TOMAS BERGQVIST

Lika villkor för lärande?

Den svenska skolan ska vara ledande i att tillvarata digitaliseringens möjligheter. Barn och elever ska uppnå en hög digital kompetens och både kunskapsutveckling och likvärdighet ska stärkas. Om digitaliseringens möjligheter används på rätt sätt kan de bidra till förbättrad kvalitet, ökad effektivitet och en högre måluppfyllelse.

Gleerups digitala läromedel frigör värdefull lärartid och stöttar det kollegiala lärandet. De tar hänsyn till varje elev och kan anpassas efter individuella behov. På så sätt får varje elev bättre möjligheter att följa sin utveckling, göra framsteg och bli inspirerad att nå nästa nivå. Så skapar vi lika villkor för lärandet.

Läs mer och låt hela skolan testa gratis på gleerups.se

gleerups

"MIN PERSONAL KLARAR DET INTE ENS FN KLARAR"

– Det häftigaste jobb man kan tänka sig. Jag möter världen varje dag, säger Daniel Söderberg, chef inom vuxenutbildningen i Alvesta.

TEXT MARGARETA EDLING FOTO STEFAN NILSSON

Daniel Söderberg är i Stockholm helt kort, för ett möte med förbundsrådet. Han bär kavaj, slips och en tunn halsduk i matchande blåa toner. Han sitter i förbundsstyrelsen sedan tio år tillbaka. Bredvid Skolledarförbundets diskreta pin på kavajslaget syns en större. Det är ett klubbmärke för Växjö Lakers, hockeyklubben som spelar en roll i hans liv.

I dag diskuterar ledamöterna förslaget till professionsprogram.

– Skolledaruppdraget är en egen profession, inte en förlängning av läraryrket, säger Daniel Söderberg. Skollagen ger alla rektorer mandat att sköta sin inre organisation. De måste också få förutsättningar att göra det.

BILDNING ÄR HANS hjärtefråga. Lägstanivån i samhället måste höjas för att demokratin ska överleva, säger han.

– Kraven på kompetens har aldrig varit större. Samtidigt kommer stora grupper in i mitten eller slutet av utbildningssystemet. Det innebär utmaningar som vi inte är vana att möta. Vi måste tänka om och tänka nytt. Missar vi den här möjligheten, missar vi flera generationer.

Han lyfter även det kompensatoriska uppdraget.

– Rättvisa är inte lika. Det måste vara möjligt att ge människor en andra chans.

Tills nyligen var Daniel Söderberg rektor för Allbo Lärcenter i Alvesta. Sedan 1 april är han avdelningschef, med ansvar för gymnasie- och vuxenutbildning, och har två rektorer under sig. Vad nyordningen konkret betyder är för tidigt att säga.

HAN ÄR STOLT över nytänkandet på skolan, till exempel Alternativ vård- och omsorgsutbildning. Den börjar på deltagarnas modersmål och övergår stegvis till svenska enligt en etablerad metod. Första omgången var på arabiska, nu är det somaliska.

SPELAR ISHOCKEY OCH TROMBOM

► **Namn:** Daniel Söderberg

► **Uppdrag:** Avdelningschef (gymnasie- och vuxenutbildning), Alvesta

► **Född:** 1969

► **Utanför jobbet:** Fru, tre barn. Trombonist i Kronobergarnas musikkår, framträder ibland i uniform från 1872. Hockey, serie-spel i veteranlaget Wexjö Brewers (Växjö Lakers Lakejer). Tränade tidigare sonens hockeylag, spelade själv som ung. "Blev ingen stjärna, jag hade inte riktigt storleken då det begav sig."

Deltagarna kan bli diplomerade undersköterskor, men även sluta tidigare och få jobb som vårdbiträden.

– Det handlar om att få in en fot på arbetsmarknaden. Då ska man inte behöva läsa allt på en gång.

SAMHÄLLSINTRESSET FICK HAN med sig hemifrån. Pappa var polis, mamma lärare – men det skulle han själv aldrig bli. Om han ändå blev det, skulle han aldrig gifta sig med en lärare. Och i så fall skulle de aldrig arbeta på samma skola.

– Nu är jag mer försiktig med att säga aldrig, säger Daniel Söderberg lite självironiskt. Han har nära till leenden och skratt.

På jobbet möter han hela världen, alla dagar. Här talas 37 språk. Eleverna på högskoleförberedande program läser i grannkommuner, men 1 300 vuxenstudenter per år pluggar här. Nyanlända läser språkintröktion eller individuellt alternativ.

– Min personal klarar det som inte ens FN klarar, de bevarar världsfreden i klassrummen.

Så beskrev han skolan då Anna Ekström kom på besök förra året. Henne pratar han med "titt som tätt". Är utbildningsministern en god vän? Han drar på svaret och småskrattar.

– En god samtalspartner.

SOM CHEF VILL Daniel Söderberg – trots alla möten – röra sig ute på de fem spridda enheterna, träffa studerande och besöka klassrum. Han gläds åt att skolan kan ha avgörande inverkan på människors liv.

– Ta Fati till exempel, den första kvinnliga somaliska yrkeschauffören i Sverige. Hon har inte bara fast jobb och sitter bakom ratten nu. Hon handleder också andra kvinnor som ska bli yrkeschaufförer.

Viljan att vara med och påverka utvecklingen är nog det främsta skälet att bli skolledare, menar han.

– Brinner man för de här frågorna, vill göra skillnad och har en genuin människokärlek, då är man ett ämne för skolledariet. «

– Vill man göra skillnad och är intresserad av människor, är skolledare det rätta jobbet, säger Daniel Söderberg.

VÄGLEDNINGEN I SKOLAN SKA BLI TYDRLIGARE

Ett frö ska sås i god tid. Då rustas eleverna inför sina olika val. Det tycker studie- och yrkesvägledaren Åsa Kristiansson Hult i Ljusne.

TEXT OCH FOTO MARGARETHA HOLMQVIST

Asa Kristiansson Hult visar runt på Stenbergaskolan. Den har som många andra skolor byggts till och byggts om genom åren. Som en fläkt från 1970-talet finns en stor textil där en lokal konstnär avbildat Ljusne i batik.

I slutet av det decenniet var Åsa själv en skoltrött och vilsen tonåring. Det var en tid då det fanns en uppsjö av jobb även för den som skolkat mycket i årskurs nio. Hon städade bland annat i kommunens lokaler innan hon tog upp studierna senare i livet.

Skjutsen kom på 1990-talet genom det så kallade kunskapslyftet, och hon har fyllt på med digra akademiska meriter. Lusten till ny kunskap finns kvar och hon fortsätter att läsa kurser och vidareutbilda sig.

Ljusne ligger vid Ljusnans mynning i Söderhamns kommun. I kommunen finns en bred uppslutning kring att så tidiga frön kring yrke och utbildning. Åsa Kristiansson Hult säger att elva-, tolvåringar vet mer om arbetslivet och olika yrken än vad vi vuxna kanske tror.

NÄR HON KOMMER in i ett klassrum med femteklassare brukar det gå bra att få igång samtal om olika yrken. I nästa årskurs handlar det mer om att samtala kring vilka val eleverna ställs inför och vad som är viktigt i livet. Det handlar om att bygga upp elevernas kompetens att välja.

– Helst vill jag ha läraren med i klassrummet, att vi

samarbetar gör att läraren kan fånga upp det vi pratar om även i undervisningen.

Att rektor är med på tåget och förstår värdet av studie- och yrkesvägledning är en annan förutsättning för att samarbetet kring eleverna ska fungera väl.

– Här jobbar vi övergripande och rektors mandat är viktigt, utan det blir det tungjobbat.

SOLEN STRÅLAR ÖVER skolan och det är lugnt och stilla i korridorerna. Kanske vill högstadietkillarna vi möter bli fotbollssproffs. Det är i alla fall ingen ovanlig dröm om framtiden, konstaterar Åsa Kristiansson Hult.

– Jag vill inte plocka från eleverna deras drömmar, men väl få igång ett samtal som får dem att hitta en alternativ dröm.

Ibland slår drömmar in och en tidigare elev blev just fotbollssproffs. Det är inte heller de mest högtflygande drömmarna som är svårast att möta. Utmaningen ligger snarare i att hjälpa de elever som saknar drömmar, som rycker på axlarna och säger ”jag vet inte”. Då får hon försöka att samtala, lyssna och visa alternativ. Att bara pusha på fungerar inte, det ger läsningar som är svåra att lösa upp.

Åsa Kristiansson Hult är väl medveten om att dagens elever ställs inför fler val än vad tidigare generationer. Att då hitta rätt bland alla olika alternativ är inte enkelt och den yttre påverkan är stark.

– Eleverna lever i två världar, den sociala verkliga

världen som här på skolan och i den digitala. Många blir stressade av det.

LJUSNE VAR LÅNGE en plats där industrier som Ljusne Kätting erbjöd trygg försörjning. Åsa Kristiansson Hult menar att den gamla bruksmentaliteten till viss del lever kvar. Uppfattningen att studier inte betyder så mycket, att "man får jobb ändå" kan dröja kvar i föräldragenerationen.

Det finns även andra kvardröjande myter som hon gärna vill slå hål på. Som att yrkesprogrammen stänger dörrarna till högre studier och är till för dem som "inte kan plugga". Hon är kritisk till att vissa politiker beskriver yrkesprogrammen som ett enklare alternativ för dem som inte vill studera.

– Jag ogillar att det blir en klassificering kring "kan plugga" och "kan inte plugga".

ÅSA KRISTIANSSON HULT tillägger att en del föräldrar oroar sig över att deras barn ska låsa sig fast vid ett yrke för tidigt.

– Men yrkesprogrammen är utbildningar som lämnar många dörrar öppna. Det kan vara en bra bakgrund för en byggnadsingenjör att tidigare ha arbetat som byggnadsarbetare, menar hon.

På skolan finns en hel del elever med utländsk bakgrund, eller är nyanlända. Där upplever hon att elevernas val engagerar hela familjen. Möjligheten till

jobb och försörjning prioriteras. Det gör att även unga killar kan vara öppna för utbildning och arbete inom barn och omsorg, en sektor som annars har svårt att rekrytera personal i Söderhamn.

PÅ ÅSA KRISTIANSSON HULTS anslagstavla hänger ett rosa hjärta som ett minne från Alla Hjärtans dag. Där beskrivs hon som den som "visar mig vägen till att mina drömmar blir verkliga" och det är hon stolt över.

Att lotsa och hjälpa en ung människa att bygga en grund för framtiden är precis det hon vill göra. »

Hon vill vara ett stöd för eleverna i deras olika val. Åsa Kristiansson Hult, studie- och yrkesvägledare i Ljusne, möter främst elever från årskurs fem och uppåt.

SYV-UTREDNINGEN FRAMTIDSVAL

- ▮ Det nuvarande begreppet studie- och yrkesvägledning är otydligt och har inte fått det genomslag som avsetts. Det bör i stället kallas karriärvägledning, enligt utredningen *Framtidsval – karriärvägledning för individ och samhälle* av Marie-Hélène Ahnborg som överlämnats till regeringen (SOU 2019:4).
- ▮ Som en konsekvens föreslås att yrkestiteln studie- och yrkesvägledare ändras till karriärvägledare.
- ▮ Fler förslag:
- ▮ Ett förtydligande av vad vägledning

är, att den kan vara både individuell och generell.

▮ Ett förtydligande av elevers tillgång till individuell karriärvägledning.

▮ Tydligare krav på att individuell karriärvägledning ska erbjudas vid vissa tillfällen.

▮ Förstärkning av det generella karriärvägledningsperspektivet i olika ämnen.

▮ Ett nytt obligatoriskt inslag med tilldelad tid, benämnt framtidsval, ska införas i grundskolan, grundsärskolan och specialskolan.

"LÅNGT KVAR ATT GÅ"

– Vi har kommit långt men det finns kilometer kvar att gå. Det säger Erik Björk, verksamhetschef för studie- och yrkesvägledningen i Söderhamn.

TEXT MARGARETHA HOLMQVIST

I Söderhamn är ambitionen att föra in studie- och yrkesvägledningen så tidigt det bara går, gärna från förskoleklass. Ett mål är att varje skola i kommunen ska ha ett syv-råd där rektor, pedagoger och studie- och yrkesvägledare lägger upp arbetet.

Kommunen har fyra anställda studie- och yrkesvägledare fördelade på tre heltidstjänster. Verksamhetschefen Erik Björk skulle gärna ha ytterligare en tjänst men vet att detta är vad kommunens ekonomi tillåter just nu.

Traditionellt är studie- och yrkesvägledning förknippad med gymnasievalet och med prao. Erik Björk vill gärna bredda den bilden.

ETT LED I arbetet är att teamet studie- och yrkesvägledare söker kontakt med skolorna för att även nå yngre elever.

– Vi erbjuder alla skolor med klasser i årskurs ett till sex att vi kommer ut och håller en heldag med eleverna och pratar om olika yrken, ”rakt in i klassrummen”. För uppföljningens skull är det viktigt att pedagogerna också är med.

– Det blir spännande samtal när en åttaåring sedan

går hem och frågar sina föräldrar om vad de har jobbat med och vilka skolor de har gått i!

EN ANNAN KNÄCKFRÅGA är att få skola och arbetsliv att mötas. Enligt Erik Björk har kontakterna med de lokala företagen förbättrats på senare år.

Näringslivet i Söderhamn gjorde nyligen en satsning och bjöd in samtliga åttondeklassare på en studieresa med besök på olika arbetsplatser i kommunen. Det gav en inblick även in i industriföretag som av säkerhetsskäl normalt inte tar emot prao-elever.

– Flera elever skrev sedan i utvärderingen att de kan tänka sig en teknisk utbildning och att det var någonting nytt för dem. Jag tror att eleverna förstod att det finns en efterfrågan på personal i industrin, både efter gymnasieskolan och efter högskoleutbildning.

Erik Björk anser att satsningen blev en ögonöppnare för de lärare som var med under studiebesöken.

– Vi ser att skolans personal inte är helt uppdaterad om hur yrkeslivet fungerar och vilka arbetsuppgifter som till exempel finns i dagens moderna industri. Även på det området finns en hel del kvar att göra, säger Erik Björk. «

SVÅRT VÄLJA VÄG REDAN I ÅTTAN

Något med ekonomi kanske? Eller stylist?
För Emma Andersson i åttan är framtiden ett oskrivet kort.

TEXT OCH FOTO MARGARETHA HOLMQVIST

Emma Andersson.

I dag har Emma stämt möte med Åsa Kristiansson Hult. Snart, men inte än, måste hon välja gymnasieprogram. Hon vill vara ute i tid och tycker att det är skönt att studie- och yrkesvägledaren finns där för henne för samtal. Valet är ingenting som Emma vill lämna åt slumpen.

– Jag tänker att det jag väljer är något jag ska ägna mig åt i tre år, då vill jag att det ska bli rätt.

ATT VALET BLIR hennes eget är självklart. Föräldrarna vill inte peka med hela handen och lägga sig i, även om de bryr sig och vill veta hur hennes tankar går.

– Min mamma frågar lite om vad jag vill göra men hon tycker också att det är jag som ska bestämma.

Några planer på att följa i mammas spår och arbeta inom förskolan har Emma Andersson inte, även om hon tycker att det är ett viktigt jobb.

– Att jobba med barn är inte min grej, men min mamma är jättebra på det och jobbar fackligt också, i Kommunal, berättar hon.

EMMA ANDERSSON KÄNNER av att jämförelsen med kompisar kan vara stressande. Det är lätt att snegla på andra och tycka att de är duktigare. Ibland oroar hon sig för att inte betygen ska räcka till för det program hon helst vill gå. Men vilket det är vet hon ännu inte. Hon vill vara öppen för olika val. Killarna i klassen tänker kanske lite annorlunda, funderar hon.

– De kan säga att vissa yrken är ”töntiga” och sånt, säger Emma Andersson och ser inte överdrivet imponerad ut. «

SETT SYDⁱⁱ

16-17 oktober Malmö

Mötesplatsen
inom det moderna och
innovativa lärandet

Anmäl dig på
settsyd.se

#SETTSYD

Årets tema

"HUR" är den enskilt viktigaste frågan för svensk förskola och skola

- HUR bedriver vi en undervisning som leder till ökad kvalitet och likvärdighet?
- HUR använder vi digitala verktyg på ett sätt som skapar en likvärdighet?
- HUR skapar vi moderna och innovativa digitala och fysiska lärmiljöer?
- HUR fungerar hjärnan vid inläring och vad behöver vi som förskola och skola veta för att barn och elever ska lära på bästa sätt?

Samarbetspartner

Arrangörer

**Testa Gratis
i 14 dagar!**

karnovkommun.se

Smink och Klädsel

Mellanstadieläraren Johan tycker inte det är lämpligt att hans elever använder smink eller "utmanande klädsel". Han informerar i sitt veckobrev till föräldrarna att det "hädanefter inte är tillåtet för eleverna att under skoltid vara sminkade, ha djup urringning eller hängande byxor som visar kalsongerna/trosorna."

1. Vad är det mest grundläggande felet Johan gör?

- a. Han vänder sig inte till eleverna
- b. Han har inte behörighet att bestämma detta
- c. Reglerna är inte fullt ut genomtänkta

2. Varför är det tveksamt om dessa regler överhuvudtaget är möjliga att införa?

- a. De berör elevernas fri- och rättigheter
- b. De kan uppfattas vara kränkande mot eleverna
- c. De är inte till elevernas bästa

3. Vilket regelverk skyddar starkast eleverna här?

- a. Barnkonventionen
- b. Europakonventionen
- c. FN-stadgan

För det första är det rektorn som beslutar om formella ordningsregler, inte enskilda lärare. För det andra är det tveksamt om denna regel är förenlig med elevernas rättighetskydd. Av regeringsformen framgår att den offentliga makten ska utövas med respekt för individens värdighet. I Europakonventionen skyddas rätten till privatliv, vilket har beröringspunkter med elevernas personliga uttryck som klädsel och smink. Ordningsregler av detta slag kan däremot införas om föräldrarna godkänner dem. Om en vårdnadshavare inte godkänner ordningsregeln gäller den inte för hennes eller hans barn.

Grundlagens markering av att individens värdighet ska respekteras kommer också till uttryck i skollagens regler om kränkande behandling. Även om ordningsregler som dessa inte direkt kan ses som kränkande behandling bör skolan ställa sig frågan om de är lämpliga med tanke på det integritetsintrång de kan innebära för eleverna.

Caset kommer från Skolstödet i Karnov Kommun, som är en informationstjänst som är unikt anpassad för dig som arbetar inom kommunal verksamhet. Tjänsten ger dig tillgång till Sveriges bredaste utbud av juridiska beslutsunderlag. Allt förenklat och anpassat för just ditt kommunala ämnesområde.

Vi hjälper dig att bli mer effektiv i din yrkesroll. Allt för att du ska kunna fatta rättssäkra beslut snabbare. Det ska vara lätt att fatta rätt.

Rätt svar: 1/b, 2/a, 3/b

Hjälper dig ta rättssäkra beslut!

karnovkommun.se

**III NORSTEDTS
JURIDIK** | KARNOV
GROUP

Varför inte ta ett gående möte någon gång, föreslår forskaren Elin Ekblom Bak. FOTO: COLOURBOX

TA ETT GÅENDE MÖTE – FÖR HÄLSANS SKULL

Googla på ”rektor och hälsa” och du får närmare två miljoner träffar. De flesta handlar om rektors ansvar för eleverna och skolans hälsofrämjande arbete. Frågan är hur skolledaren ska tänka om sin egen hälsa?

TEXT MARGARETHA HOLMQVIST

Elin Ekblom Bak är docent och högskolelektor i idrottsvetenskap vid GIH. Hennes forskning är inriktad på folkhälsa och fysisk aktivitet. Hon konstaterar att rektorer, precis som många andra yrkesgrupper, riskerar att bli alltför stillasittande under en arbetsdag där mötena avlöser varandra. Men det går att bryta traditionella mötesformer.

– Ta ett promenadmöte i stället. En promenad på 20 minuter tillsammans med kollegorna är effektivt och kreativt.

Träning som blir ytterligare ett måste i en späckad kalender fungerar sällan i längden, enligt Elin Ekblom Bak.

Bättre då att försöka göra rörelse till en naturlig del av dagen. Hon påminner om att stillasittandet går att

bryta med enkla medel. Det klassiska begreppet "ta en bensträckare" ska inte underskattas. Att stå då och då, i stället för att bara sitta är bra för kondition och välbefinnande.

SKOLLEDARE ÄR SOM chefer föredömen för många andra. När det gäller hälsofrämjande insatser i skolan menar Elin Ekblom Bak att alla måste dra åt samma håll. En motiverad rektor som vill ha mer rörelse i skolan räcker inte.

– Alla i organisation ska vara med på vad som ska göras och varför. Det måste finnas en positiv anda där alla är införstådda med mål och syfte, annars fungerar det inte, säger hon.

Elin Ekblom Bak är en av forskarna bakom en aktuell studie som visar alarmerande resultat om folkhälsan.

Närmare hälften av 350 000 undersökta svenskar har så dålig kondition att risken att drabbas av sjukdom är kraftigt ökad. Andelen med hälsofarlig låg kondition ökade från 27 procent till 46 procent mellan åren 1995 och 2017. Nedslående siffror men det finns hopp. Redan relativt små insatser ger goda resultat. Du behöver inte hårdträna för att må bättre.

– Det fina är att det inte behövs så mycket. För den grupp som inte motionerar i övrigt gör även små insatser stor skillnad. Som att promenera och gå i lite raskare takt mellan varannan lyktstolpe till exempel.

– Det är aldrig för sent att börja röra på sig, säger Elin Ekblom Bak. «

Bryt stillasittandet, uppmanar Elin Ekblom Bak, forskare vid GIH.

FOTO: LINUS HALLGREN

Psykologen: Var snäll mot dig själv

Det senaste mötet med kollegorna kändes inte bra. I inkorgen väntar massor av obesvarade meddelanden. Skolans betygsstatistik är en besvikelse. Du känner dig otillräcklig och förebrår dig själv.

SJÄLVKRITIKEN KOMMER OFTA automatiskt medan det är svårare att hantera motgångar konstruktivt. Ett mänskligt beteende som är välbekant för psykologen Linda Wiik.

– Vi människor tycker inte om att misslyckas, konstaterar hon.

Linda Wiik arbetar med compassion, en terapiform som på svenska vanligen

kallas självmedkänsla. Compassion kan definieras som en öppenhet för egna och andras lidande. En öppenhet som gör det lättare att förstå och hantera känslan av otillräcklighet. Genom att utveckla ett inre lugn har du lättare att förstå dig själv och andra.

OM SJÄLVFÖREBRÅELSENA I STÄLLET tillåts ta överhanden uppstår en negativ spiral där det som fungerar väl hamnar i skymundan. Det kan leda till blockeringar som blir hinder för dig själv och omgivningen.

Linda Wiik menar att skolledarna har ett svårt uppdrag med många "beställare" som har önskemål och uppfattningar om vad som ska göras.

– För att förstå sig själv som ledare måste man ibland blicka inåt. Fundera över

vad jag tycker är svårt och försöka fånga upp vad jag går igång på, säger hon.

Linda Wiik beskriver hur inre trygghet och medkänsla hänger ihop med att fungera bättre utåt. Du har förmåga att se att du är en del av en helhet, en gemenskap. Något som på en arbetsplats bidrar till ett klimat där alla jobbar tillsammans mot ett mål.

SJÄLVMEDKÄNSLA HANDLAR INTE om att sopa problem under mattan eller lägga locket på. Det gäller i stället att sätta gränser och ställa rimliga krav, på sig själv och andra.

– Ett medkännande ledarskap är det mest effektiva sättet att leda. Nackdelen är att det går långsammare, säger Linda Wiik.

MARGARETHA HOLMQVIST

Prova
kostnadsfritt till
ditt klassrum.
www.phonak.se/dsf

Bra ljud i klassrummet – stöd för både elever och lärare

Cecilia Ekelund är lärare på Errarps skola i Skälderviken. I klassen används ljudutjämningsystemet Roger™ SoundField. – *Det är stor skillnad i ett klassrum som har systemet och ett annat som inte har det, det har jag egen erfarenhet av, säger Cecilia.*

Med ett ljudutjämningsystem skapas ett jämnt och bra ljud i klassrummet. Ljudet förstärks via högtalare och elevernas lyssnings- och inlärningsförmåga förbättras.

Blir du nyfiken och vill veta mer, välkommen att kontakta oss på:
Tel. 035-260 16 66 eller mail: info.halmstad@phonak.com

"INTEGRATION HANDLAR OM BRA MÖTEN"

Att skapa ett bra möte – det är vad integration handlar om. Det tycker Kerstin Larsson med mer än 30 års erfarenhet av arbete på en av Malmös invandratätaste gymnasieskolor. Och som belönats med en hedersdoktorstitel.

– Det kräver stor kunskap och ett starkt ledarskap, särskilt i dag när man måste handskas med både islamofobi och antisemitism, säger Kerstin Larsson.

TEXT OCH FOTO KERSTIN HANSSON

Efter ett långt skolliv som både lärare och skolledare, blev Kerstin Larsson hedersdoktor vid Malmö universitet 2018.

– Min utgångspunkt har alltid varit att föräldrar vill sina barns bästa, säger Kerstin Larsson.

Vi befinner oss i Röda Korsets lokaler bredvid Folkets Park i Malmö. Kerstin Larsson har precis avtackats som ordförande i föreningen och har, trots sina 74 år, redan nya uppdrag inplanerade. Bland annat som frivilligledare för ett projekt för att skaffa faddrar till ensamkommande ungdomar.

– Det ska bli jätteroligt! Jag har verkligen saknat kontakten med ungdomarna. Det var det som höll mig igång när jag jobbade i skolan, säger Kerstin Larsson.

Att hon i huvudsak kom att ägna sin karriär åt ungdomar med annan etnisk bakgrund var mest en slump. När hon tog sin lärarexamen 1972 var arbetsmarknaden tuff. Så hon tvekade aldrig när hon erbjöds en deltidstjänst som lärare på Malmös då enda introduktionsklass för invandrarungdom, ITK.

– Jag förstod ganska snabbt hur mycket jag kunde lära om elevers olika förutsättningar genom att undervisa i den miljön. Den kunskapen hade nog tagit längre tid att få i ett mer homogent klassrum, säger Kerstin Larsson.

HON ÅTERKOMMER OFTA till att integration, oavsett om det gäller kön, klass eller etnicitet, handlar om att verkligen se eleven och hans olika förutsättningar.

LÄRARE OCH SKOLLEDARE I MALMÖ

► **Namn:** Kerstin Larsson

► **Uppdrag genom åren:** Lärare i samhälls- och socialkunskap. Rektor på gymnasieskola i Malmö. Chef för Resurscentrum för mångfaldens skola, en satsning för att koppla ihop forskningsbaserad och erfarenhetsbaserad kunskap. Ordförande för Röda Korset i Malmö.

► **Utmärkelse:** Hedersdoktor vid Malmö universitet 2018

► **Född:** 1945

► **Hämtar kraft:** Ur mötet med andra människor. Gläds åt att träffa gamla elever och se att det går dem väl i livet. Läser mycket, gärna tillsammans med andra i läsecirklar.

Det är grunden för att skapa ett bra möte i klassrummet.

– Det gäller ju precis lika mycket för ungdomar från vit svensk medelklass, men blir mer påtagligt i en grupp där man talar olika språk och har annan kulturell bakgrund, säger Kerstin Larsson.

Denna insikt präglade starkt hennes elva år som biträdande rektor på Pildammsskolan och rektor på Öresunds- och Bernadotttegymnasiet. Där hon dessförinnan varit verksam som lärare i nästan 20 år.

Ett konkret exempel på hur detta kunde ta sig uttryck var de stipendier som delades ut till avgångselever varje år. Där premierades inte de med bäst resultat utan elever som utvecklats mest.

– Jag tror det synsättet genomsyrade hela skolan. Vi utgick från elevens förutsättningar när vi gjorde utvärderingar. Det gällde även när vi pratade med föräldrarna om ungdomarnas prestationer, säger Kerstin Larsson.

HON MINNS TILL exempel en flicka från Afghanistan som kom till Sverige som 14-åring. Hemmiljön var starkt patriarkal och hon förväntades passa upp sina manliga släktingar efter skoldagens slut. Genom att förlänga skoltiden till klockan fem fick hon möjlighet till läxhjälp och att plugga ostört.

– Hela skolan stod upp och applåderade när hon tog emot sitt stipendium. Då hade hon uppnått godkänt betyg i alla ämnen utom engelska, säger Kerstin Larsson.

Ett annat exempel på vad det kan innebära att se hela eleven var föräldramöten som hölls språkgruppsvis med tolk.

– Föräldrarnas syn på skolsystemet såg väldigt olika ut. Men min utgångspunkt har alltid varit att föräldrar vill sina barns bästa, säger Kerstin Larsson.

GENOM ÅREN HAR hon sett Malmö förändras. Från en stad präglad av arbetarklass via arbetskraftinvandring till de senaste decenniernas höga andel asylinvandring.

– Det är tuffare att jobba som lärare i dag. Islamofobi och antisemitism existerade till exempel inte under min tid i skolvärlden, säger Kerstin Larsson.

För att möta de utmaningar som integrationen innebär tycker hon det är viktigt med ett starkt ledarskap och en känsla av professionalism inom lärarkåren, något hon själv jobbade mycket med under sin tid som skolledare. En annan grundbult är kunskap om kulturmötet och tvåspråkighet.

– Det saknas en naturlig koppling mellan forskningen och lärarnas erfarenhetsbaserade kunskap. Båda sidor måste lära av varandra, säger Kerstin Larsson.◀

Nu börjar programmet för skolledarnas viktigaste mötesplats ta form

- Professor Alma Harris, expert inom området distribuerat ledarskap.
- David Didau – The Learning Spy.
- Stora Skolledarpriset delas ut!
Vem blir Årets Skolledare?
- Förskolechefen blir rektor.
Vad händer nu?
- Arbetar ni ihjäl er?
Skolledarens arbetsmiljö.
- Best practice.

David Didau

Nordiska
Skolledarkongressen
17–18 mars 2020
Svenska Mässan
Göteborg

Anmäl dig på
skolledarkongressen.se

 @skolledarkongressen
 @skolledarkong

Arrangeras av
Sveriges Skolledarförbund
och Svenska Mässan

Huvudpartners:

 ATEA

 Studentlitteratur
VINNANDE VETANDE

Vinnaren av
Stora Skolledarpriset 2018

Nordiska
Skolledar-
kongressen
25

Sex steg mot det nya pedagogiska ledarskapet

Sedan 1950-talet har det pedagogiska ledarskapet ansetts vara det viktigaste i rektorsuppdraget, samtidigt som det gång på gång påtalas att rektorerna inte lever upp till dessa förväntningar. Rektors pedagogiska ledarskap betraktas av politiker och skolmyndigheter, men också av rektorerna själva, som ett problem. Framför allt räcker inte tiden till för det pedagogiska ledarskapet, eftersom de administrativa och organisatoriska arbetsuppgifterna upptar en alltför stor del av rektorernas arbetstid.

Rektorerna anses inte heller alltid ha tillräcklig legitimitet eller utbildning för att utöva ett pedagogiskt ledarskap. Diverse politiska lösningar presenteras därför, för att komma till rätta med problemet. Sådana exempel är den juridiska regleringen i läroplanen, att rektor ska vara en pedagogisk ledare, och fortbildningen Rektorslyftet.

MEN VAD INNEBÄR det då att vara en pedagogisk ledare och hur förväntas en rektor utöva detta specifika ledarskap? Hur förs samtalet om rektors pedagogiska ledarskap i den utbildningspolitiska diskursen? Har talet om och förväntningarna på rektors pedagogiska ledarskap förändrats över tid och i så fall hur?

Detta är några av de frågeställningar som besvaras av handlingen *"Rektors pedagogiska ledarskap – en kritisk policyanalys"*.

Avhandlingens empiri består av utbildningspolitiska policytexter, i huvudsak betänkanden från statliga offentliga utredningar, från 1950-talet och fram till 2010-talet.

Texterna har undersökts för att ta reda på hur den pedagogiska ledaren konstru-

FÖRFATTAREN

Katarina Ståhlkrantz (bilden) arbetar som skolchef i Habo kommun och disputerade i januari 2019 i pedagogik vid Linnéuniversitetet i Växjö.

eras utifrån den historiska och samhälleliga utbildningspolitiska kontexten samt vilka förändringar och stabiliteter i dessa konstruktioner som kan urskiljas över tid.

DET ÄR I 1951 ÅRS skolstyrelseutredning (SOU 1955:31) som rektors pedagogiska ledarskap första gången formulerades i ett offentligt utredningsbetänkande och här presenterades tydliga instruktioner för det pedagogiska ledarskapet.

Som pedagogisk ledare förväntades rektorn bland annat främja arbetet för elevernas fostran och undervisning, ansvara för skolexpeditionens arbete, återkommande besöka verksamheten och närvara vid lärarnas undervisning, tillse att klass- och ämneskonferenser genomfördes samt ansvara för att föreskrifter rörande uppvärmning, belysning och renhållning av skolans lokaler följdes. Som pedagogisk ledare förväntades alltså rektorn utföra både pedagogiska och administrativa arbetsuppgifter. Från 1950-talet och framåt kan sedan sex tydliga brytpunkter identifieras, när talet om den pedagogiska ledaren förändras.

① Den rationella pedagogiska ledaren

Den första brytpunkten skedde med 1961

års skoladministrativa utredning (SOU 1964:53). Som pedagogisk ledare konstruerades nu rektorn som en kvalificerad, men framför allt rationell pedagogisk ledare. Som erfaren lärare med hög status, förväntades den rationella pedagogiska ledaren utöva sina arbetsuppgifter så effektivt som möjligt, för att uppnå högsta möjliga produktivitet.

Genom att vara rationell förväntades rektorn själv kunna skapa tidsutrymme för det pedagogiska ledarskapet.

② Den professionella pedagogiska ledaren

I samband med SIA-utredningen (SOU 1974:53) kan vi identifiera nästa brytpunkt.

Utifrån ett professionellt förhållningssätt förväntades rektorn nu inte längre göra någon skillnad mellan de administrativa och pedagogiska arbetsuppgifterna, eftersom alla arbetsuppgifter i grunden ansågs vara pedagogiska.

Även om vissa arbetsuppgifter vid en första anblick kunde synas enkla och administrativa, krävde de ändå alltid en god pedagogisk bedömning, eftersom de skulle utföras på en skola.

③ Den juridiskt ansvariga pedagogiska ledaren

Med styrningsberedningens betänkande (SOU 1988:20) lades allt större tonvikt på rektorernas rättsliga ansvar som pedagogiska ledare, vilket ledde fram till nästa brytpunkt.

Nu förstärktes konstruktionen av den professionella pedagogiska ledaren, samtidigt som de ekonomiska arbetsuppgifterna på ett tydligt sätt lyftes in som en viktig del av rektorernas pedagogiska arbetsuppgifter. Det är framför allt infö-

Från 1950-talet och framåt kan man se sex tydliga brytpunkter när talet om den pedagogiska ledaren har förändrats.

FOTO: COLOURBOX

randet av begreppet "pedagogiskt ledningsansvar" och förslaget att detta ansvar formellt bör uttryckas i skolans styrdokument, som tydliggör denna tredje brytpunkt, då rektor konstrueras som den juridiskt ansvariga pedagogiska ledaren.

Införandet av rektors särskilda ansvar för att vara pedagogisk ledare i skolans läroplan betonade rektorernas juridiska ansvar ytterligare.

4 Den effektiva och professionella pedagogiska ledaren

Med en utvidgning av det professionella pedagogiska ledarskapet till att även omfatta ett effektivt pedagogiskt ledarskap, kan en ny brytpunkt identifieras på 1990-talet. 1995 års skolkommitté (SOU 1997:121) gjorde slutligen upp med skolans tidigare centrala regelstyrning och slog fast att skolans styrning nu verkligen

var decentraliserad. Med förstärkt målstyrning och styrning genom resultat och utvärdering, utvidgades konstruktionen till den effektiva och professionella pedagogiska ledaren. Utifrån tilldelade resurser förväntades nu rektorerna leda sina skolor mot höga resultat.

5 Den framgångsrika pedagogiska ledaren

Under 2000-talet har vi kunnat se hur allt högre förväntningar ställs på det pedagogiska ledarskapet. Även om rektor nu fortsatt konstrueras som den effektiva professionella pedagogiska ledaren, kan vi i betänkandet från utredningen om skolans ledningsstruktur (SOU 2004:116) även identifiera en tydlig konstruktion av rektor som en framgångsrik pedagogisk ledare.

Hög tilltro ställs till den framgångsrika pedagogiska ledaren, som i konkurrens med andra skolor förväntas leda sin egen skola mot de bästa resultaten.

6 Den effektiva, framgångsrika och instruktiva pedagogiska ledaren

Den sjätte och sista diskursiva brytpunkten som kan identifieras i de studerade utbildningspolitiska policytexterna, sker i samband med Rectorslyftet. Här konstrueras rektor också som den instruktiva pedagogiska ledaren. Som pedagogisk ledare förväntas nu rektorerna ha goda kunskaper om sådana faktorer som leder till framgångsrik undervisning och därmed också till höga resultat.

Som instruktiva pedagogiska ledare förväntas rektorerna genomföra klassrumsbesök med instruktivt syfte, för att därefter ge lärarna återkoppling och handledning, men också korrigera dem.

DENNA TIDSRESA VISAR hur talet om rektor som pedagogisk ledare har förändrats över tid. Men avhandlingens resultat visar också på sådant som varit stabilt. Ett sådant exempel är att rektorn som pedagogisk ledare under hela tidsperioden betraktats som *primus inter pares*, som den främste bland likar. Även om denna konstruktion i viss mån ändrat skepnad, har rektorn alltid betraktats som undervisningsexpert och självklar pedagogisk rådgivare.

Konkurrensen mellan rektors pedagogiska arbetsuppgifter och de administrativa är ett annat ständigt återkommande tema.

DET FINNS FLERA exempel på att de sex brytpunkterna som identifierats kan kopplas till förändringar i skolans styrning. Som policy kan därmed det pedagogiska ledarskapet tolkas som ett verktyg för staten att legitimera och implementera utbildningspolitiska styrningsreformer. Rektor blir då, genom sitt pedagogiska ledningsarbete, nyckeln till skolpolitikens genomförande på den lokala skolan. Över tid kan vi också se hur ansvaret för det pedagogiska ledarskapet tydligt har förskjutits från ett från början statligt ansvar, då rektors förmåga att utöva ett pedagogiskt ledarskap över huvud taget inte ifrågasattes, till ett för den enskilda rektorn allt större personligt ansvar.

Förändringarna i talet om den pedagogiska ledaren kan förklaras av en internationell påverkan på den svenska utbildningspolitiken. På 1950- och 1960-talen ansågs till exempel att samhälleliga problem på rationellt och teknokratiskt sätt kunna planeras bort. Teknik och vetenskaplighet betraktades som viktiga beståndsdelar i denna planering, som skulle utföras med hjälp av avancerade vetenskapliga och statistiska metoder.

De offentliga utredningarnas betänkan den från denna tid är fyllda med matematiska modeller och beräkningar. Det effektiva ledarskapet vid den här tiden innebar att vara maximalt uppgiftsorienterad och att skapa förutsättningar för ett effektivt genomförande av arbetsuppgifterna i syfte att nå maximal produktivitet.

ETT ANNAT EXEMPEL är den reformering av svensk skola som skedde på 1970- och 1980-talen, under starkt inflytande från främst USA, med demokrati, jämställdhet och progressiv pedagogik som centrala värden.

Utvecklingen av professionstanken medförde nu också en tendens till företräde för generella ledarskapsförmågor, i stället för expertkunskap.

Även skolans ökade juridifikation kan

Sannolikt kommer det pedagogiska ledarskapet även fortsatt anses vara det viktigaste i rektorernas uppdrag.

ses i ljuset av påverkan från den transnationella policyarenan och framför allt EU.

Från 1990-talet kan vi se en tydlig påverkan från New Public Management (NPM), som kännetecknas av fokus på prestation i stället för resurser och processer, behov av att kvantifiera resultat så att det blir mätbart och en användning av marknadsmekanismer inom offentlig sektor.

ATT SOM I AVHANDLINGEN betrakta rektors pedagogiska ledarskap som en policy, gör det möjligt att fånga in det stora tolkningsutrymme som ligger i begreppet. Avhandlingen ger alltså inte någon entydig och sann definition av vad det pedagogiska ledarskapet är och hur det ska utövas.

Som pedagogiska ledare kommer rektorernas beteenden att styras av det som de uppfattar som normativt korrekt. Innan policyn om det pedagogiska ledarskapet ska genomföras av rektorerna i skolans praktik, måste den tolkas. Rektorerna måste då förhålla sig till alla de meningserbjudanden som står till buds, från bland annat skolmyndigheter och forskare.

Dessutom måste rektorn förhålla sig både till det pedagogiska ledarskapets föränderlighet och dess stabilitet.

Rektor kan därför i sitt pedagogiska ledningsarbete sägas befinna sig i ett spänningsfält av motstridig mening. Det uppstår då svårigheter för rektorerna att

bedöma vilken norm eller vilka normer för det pedagogiska ledarskapet som är de korrekta.

SANNOLIKT KOMMER DET pedagogiska ledarskapet även fortsatt anses vara det viktigaste i rektorernas uppdrag. Som en betydelsefull länk i statens styrning förväntas förmodligen rektorn också fortsättningsvis, genom det pedagogiska ledarskapet, omvandla statens ideologiska styrning till pedagogisk ledning av skolans lärare.

I denna process kommer då rektorn även i framtiden behöva ta ställning till olika tolkningar av vad det pedagogiska ledarskapet innebär och hur det bör utövas.

Avhandlingens resultat kan då bidra till att göra rektorer mer medvetna om de normer som över tid kan förmodas vara stabila i tolkningen av det pedagogiska ledarskapet och dess utövande, samtidigt som rektorerna också måste förhålla sig till det pedagogiska ledarskapets föränderlighet.

I DAG HANDLAR DET pedagogiska ledarskapet i hög utsträckning om elevernas måluppfyllelse. Rektorernas pedagogiska ledarskapshandlingar förväntas leda till att varje elev når så långt som möjligt i sitt lärande och sin utveckling och till en förbättring av skolans resultat.

Vi kan också i de senaste årens utbildningspolitiska utredningar om skolans styrning och rektorernas professionella utveckling se exempel på en återakademisering av rektor som pedagogisk ledare.

Kanske kan vi också se tecken på en ny brytpunkt, där rektorerna återigen genom det pedagogiska ledarskapet förväntas legitimera och implementera en ny styrningsreform?«

REFERENS

► Ståhlkrantz, K (2019). *Rektors pedagogiska ledarskap: En kritisk policyanalys* (Linnaeus University Dissertations; 342). Linnaeus University Press.

I klassrummet hos Cecilia:

Lugnare ljudmiljö och respekt för den som talar

Cecilia Ekelund är lärare på Errarps skola i Skälderviken. I klass 6A används Phonaks ljudutjämnings-system Roger™ SoundField. – Systemet gör stor skillnad för alla elever i klassen eftersom ljudmiljön blir avsevärt bättre, säger hon.

Cecilia Ekelund

Lugnare ljudmiljö

I Cecilias hemklassrum används Roger SoundField tillsammans med en lärarmikrofon och elevmikrofoner.

– Det är stor skillnad i ett klassrum som har systemet och ett annat som inte har

det, det har jag egen erfarenhet av. Jag behöver inte fundera på om alla hör eller inte, eftersom högtalaren sprider ljudet i hela klassrummet. Jag kan helt fokusera på det jag har att säga och det är sällan jag behöver repetera det jag just sagt, säger Cecilia. Det gör att jag är mindre trött i huvudet efter en skoldag.

Respekt för den som talar

I klassrummet används elevmikrofoner.

– När någon elev tar upp mikrofonen så är det en tydlig gest och signal att den personen har något att säga och då lyssnar man på sin klasskompis, säger Cecilia.

– Rösterna ändras inte, men man hör bättre oavsett var man sitter i klassrummet eftersom ljudet sprids. Även om läraren står långt ifrån så hör man. Och om läraren exempelvis står vänd mot tavlan och skriver, med ryggen mot oss elever,

så hör vi ändå perfekt, säger Julia, en av Cecilias elever.

Ett system för alla lektioner

– Vi använder systemet i alla undervisningssituationer och samtliga lärare på skolan tycker att systemet är väldigt enkelt att använda, säger Cecilia.

– Det är ju aldrig helt tyst i ett klassrum. Det är alltid små ljud från stolar eller från andra elever som stör koncentrationen. Alla klassrum borde ha ett sånt här system i klassrummet. Vi lyssnar, ljudet går fram utan omvägar och det läraren säger går in bättre, avslutar Paulina som också är elev på skolan.

PHONAK
life is on

Media behövs men många gör inte sitt jobb

Under det senaste året har jag hamnat lite i fejd med en lokal-tidning. Vi från Sveriges Skolledarförbund har kritiserat tidningen för att den antingen inte tar reda på fakta eller speglar fakta väldigt enögt.

Vi har fyra fall där man publicerat rena osanningar om skolledare. I ett fall ursäktar sig journalisten med att man inte hade tid att kontrollera ett osant påhopp på en skolledare. I andra fall väljer man att inte tro på skolledaren, utan bara på andra.

Kan vi inte strunta i vad de skriver, då? Det finns flera problem med att inte bry sig. För det första behöver vi media och journalister som gör ett gott undersökande arbete, det är en viktig del av vår demokrati.

Ett annat exempel är Uppdrag granskning, som bara verkar vara ute efter skandaler så att det kan bli "bra teve".

Ett exempel är när jag själv figurerade, men slapp undan med 15 sekunder, trots att jag gjort ett fel, men pudlade och var allmänt tråkig och därmed dålig teve.

En kollega, som gjort rätt och fullföljt sitt uppdrag som rektor, hängdes ut och blev kritiserad av ett gäng besvikna lärare, varav en del inte ens jobbat på rektorns skola. Inga kritiska frågor ställdes till de lärarna. Usel journalistik, alltså, men det blev nog en del "nämen" och "får det gå till så?" ute i stugorna.

I DAG, NÄR DET sprids falska nyheter på sociala medier, när källkritik och analys ligger på ett all time low, behövs riktig media mer än någonsin. I en tid när det egna tyckandet väger lika tungt som fakta är det en katastrof om vi inte kan lita på etablerad media.

Tyvärr verkar många gamla drakar, inklusive SVT, styras mer och mer av snabba klick och förenklade sammanhang. Man tror att läsaren inte är intelligent nog att sätta sig in i komplexa samband.

Nyhetschefen på nämnda lokaltidning skriver till mig att hon "hade trott att en rektor på en av landets största gymnasieskolor hade större förmåga att se helheter

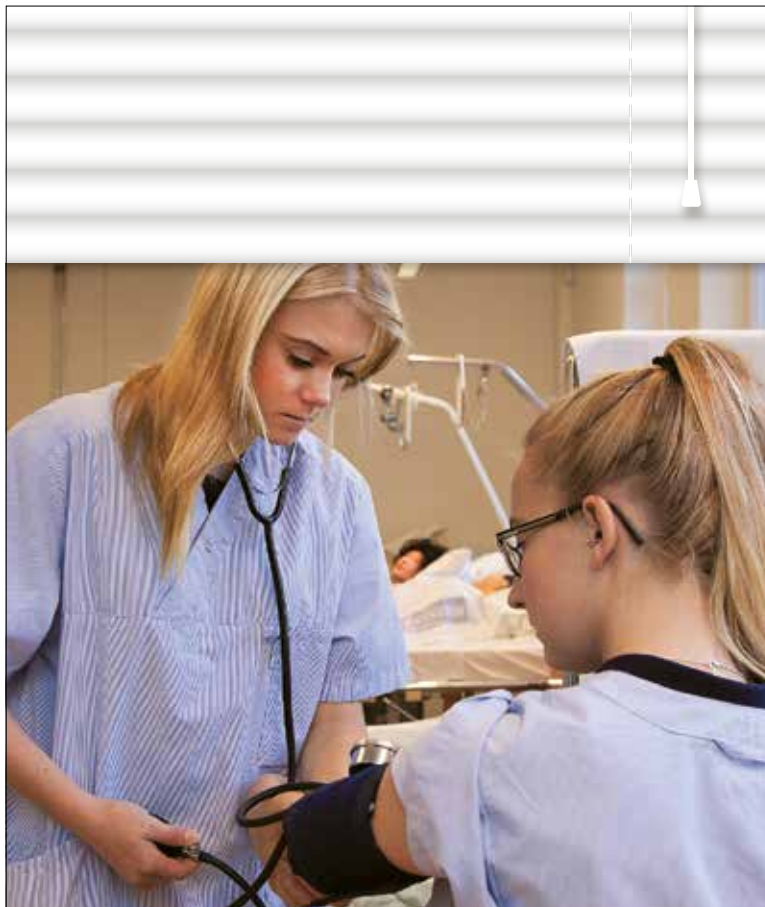
– och olika verksamheters roller i en demokrati".

Jag vet inte vad storleken på min skola har med saken att göra, men att jag engagerar mig i frågan är just för att jag ser helheter och att tidningar har en oerhört viktig roll att spela i en demokrati. Då duger det inte att de gör ett dåligt arbete och inte ens kollar fakta, oavsett om det beror på tidsbrist eller ovilja.

Slutligen, mitt tips om du blir intervjuad av teve eller radio, men vill slippa vara med: be boring. «

Torbjörn Hanö

REKTOR

DRA UPP PERSIENNERNA!

Öka studiemotivationen hos eleverna!

Sveriges elever vet för lite om arbetslivet och många känner sig osäkra på vad de ska göra i framtiden. Genom att koppla undervisningen till världen utanför skolan ökar elevernas motivation till vidare studier och yrkesliv. Kommunernas kostnader för felval och programbyten minskar. Alla vinner på väl underbyggda val!

Låt din verksamhet gå utbildningspaketet skola-arbetsliv. Skolverket erbjuder i samverkan med Arbetsförmedlingen en kostnadsfri utbildning för skolledare, lärare och studie- och yrkesvägledare om hur skolan kan integrera ett skola-arbetslivsperspektiv i undervisningen. Utbildningen vänder sig till alla skolformer och kan skraddarsys utifrån verksamheternas behov och förutsättningar.

Kontakta oss så resonerar vi om hur en utbildningsinsats kan se ut hos er syv@skolverket.se

Skolverket

FYSISK AKTIVITET. Skolorna är vår mest stressande arbetsplats, med ökande psykisk ohälsa. Nu gäller det att kommunerna tänker nytt och bredare, skriver **Acki Wästlund**, idrottslärare och beteendevetare.

Kommunerna måste tänka nytt för att stoppa den psykiska ohälsan

Kommunerna har det kämpigt med ekonomin. Det drabbar tyvärr även skolan. Det är ett kortsiktigt sätt att tänka. I stället krävs målmedvetna satsningar på ökad fysisk aktivitet och på att få eleverna att leva sunt. Om barnen mår bra, klarar de sig bra i skolan och kan gå vidare i arbetslivet utan stöd av det sociala.

Alla vinner på det men för att klara av att vända utvecklingen i den riktningen måste man se på skolan ur ett helhetsperspektiv vilket ställer nya krav på skolans ledarskap.

Kopplingen mellan fysisk aktivitet och lärande är vetenskapligt klarlagd. I boken *Hjärnstark* visar Anders Hansen hur viktigt det är med regelbunden pulshöjande fysisk aktivitet.

I sin nya bok *Skärmtid* varnar han för hur alltför mycket tid med mobilen, paddan och datorn påverkar minnet, sömnen och stressen. "Psykisk ohälsa är på väg att bli vår nya folksjukdom", skriver han. Fler och fler håller med.

DET FINNS OCKSÅ forskning som visar att en enda person som hamnar i utanförskap och bidragsberoende kostar enorma pengar. Över en tioårsperiod upp till tolv miljoner kronor (*Utanförskapets pris*, Nilsson, Wadesjö m fl, Studentlitteratur 2015). Kommunerna kan alltså spara stora pengar bara vi kan få stressen och den psykiska ohälsan att

minska genom att satsa mer på hälsofrämjande insatser i skolan.

Någonstans måste den onda cirkeln brytas. Skolan är redan vår mest stressade arbetsplats. Många kommuner kämpar för att råda bot på den galopperande psykiska ohälsan hos både elever och anställda. Det pågår massor av bra projekt som stimulerar till ökad fysisk aktivitet.

DET ÄR BRA men det räcker inte. Det gäller att tänka nytt och bredare. Jag är övertygad om att kommuner som satsar mera målmedvetet, strukturerat och långsiktigt på att få eleverna och lärarna att må bra fysiskt mentalt och socialt kommer att gå vinnande ur det här.

Skolan behöver utan tvekan ett rejält resurstillskott för att skolcheferna och rektorerna ska klara av en helt nödvändig satsning på hälsofrämjande insatser för att kunna hantera den ökande stressen i skolan, både hos eleverna och hos de anställda. Det gäller förstås att få ekonomin i balans, ingen vill ju ha skattehöjningar.

Men samtidigt gäller det att tänka långsiktigt. Att minska stressen och risken för psykisk ohälsa hos elever och anställda är något som tar längre tid än ett år. Därför känns det orättvist om skolorna ska drabbas av sparbeting när de faktiskt kan bidra till att förbättra folkhälsan och minska kostnaderna för det sociala.

För kommunledningen är det förstås svårt att få genomslag för ett sådant synsätt eftersom vinsterna av satsningar på skolan återfinns hos en annan förvaltning, socialförvaltningen, dessutom med viss eftersläpning. Det är stuprörproblematiken som ställer till det.

Skolan kämpar för mer pengar men det gör ju det sociala

också i takt med ökade problem med stress och psykisk ohälsa.

Stuprörsperspektivet är vårt historiska arv och kännetecken hela den offentliga sektorn. Skolan är inget undantag. Utmaningen är att bryta mönstret.

ACKI WÄSTLUND

Idrottslärare och beteendevetare
Grundare av Svenska Institutet FMS
(fysisk, mental och social hälsa)

VI FÖRMEDLAR

efter Skolinspektionens nya krav, erfarna rektorer/skolledare. Vi har landets största nätverk med Sveriges viktigaste chefer.

Vill du veta mer,
kontakta:
Jonas Berkling
0709-20 23 33
www.rektorspoolen.se

RektorsPoolen
SVERIGES VIKTIGASTE CHEFER

Förändringen börjar hos dig själv

Förbättring i en förändringstrött skola

Vivianne Robinson

STUDENTLITTERATUR

► Det enda jag inte riktigt gillar med den här boken är den svenska titeln, som i direkt översättning av originalet lyder ungefär *Färre förändringar för fler förbättringar* (*Reduce Change to Increase Improvement*). Publikfri!

Vivianne Robinson är en av de där forskarna och författarna som man inte kan undgå att gilla för det humanistiska tonfallet, för att hon lyfter respekt för andra och sig själv som en viktigt, rent av nödvändig, ingrediens i arbetet med att som skolläda utveckla skolan.

Samma tema flödar i hennes förra boks blodomlopp. Hon uttrycker det bland annat som att en undersökning av en viss situation mellan människor kräver att båda parter får ta del av varandras tankar. Motsatsen är

att argumentera, det vill säga att kräva att den andra lyssnar på mig, men att jag inte lyssnar på den andre.

Grundtesen är att för att uppnå förändringar, måste man arbeta med att få syn på de grundvärderingar en människa har kring en viss sak. Vilka övertygelser man har, vilka "sanningar" som styr de handlingsmönster man utför.

OM JAG ÄR övertygad om att jag vet bättre än lärarna kan jag till exempel förbjuda mobiltelefoner i klassrummet lagvågen, eller så kan jag, om jag anser att lärarna är bäst lämpade att fatta professionella beslut, ge dem det ansvaret tillsammans med eleverna.

Mina handlingar blir därefter, konsekvenserna olika beroende på vilka handlingar jag utför. Om beslutsfattare fortfarande tycker att de vet bättre än professionerna, kommer liknande beslut att upprepas. Med en annan övertygelse blir kommande beslut helt annorlunda. Detta kallas handlingsteori, alltså en personlig, outtalad teori om hur man ska uppnå sina mål. (Exemplet är inte, om någon nu trodde det, Robinsons, utan mitt eget.)

Robinson beskriver i konkreta

termer, bland annat i transkriberade samtal, hur man kan arbeta med ett undersökande arbetssätt, i motsats till ett argumenterande.

Hon beskriver ingående de fyra faserna i ett sådant arbete: att enas om problemet, att undersöka den bakomliggande handlingsteorin, att utvärdera en ny, alternativ handlingsteori jämfört med den nuvarande, samt att genomföra den nya, och hålla ögonen på vad den leder till.

Lätt som en plätt! Nej.

ELLER KANSKE INTE så svårt ändå. Många andra är inne på samma sak, Robinson sitter inte och hittar på alldeles själv, så klart. Argiris och Schön, Kim, Katz och Ain Dack med flera har tagit upp samma sak.

Om du inte ändrar din grundläggande syn på det som styr dina handlingar kommer ingen förändring att ske. Det som krävs är att få upp ögonen för att det behövs dialog, ett undersökande förhållningssätt (fundera på vilken övertygelse du har som gör att du ibland försöker övertyga någon utan att själv lyssna), träning på att ställa rätt

frågor (tips finns i boken) och att framför allt ställa frågor till dig själv hur du tänker på dig själv som ledare. Är du den som tror att du kan beordra fram förändring, eller tror du att förändring sker genom dialog?

ENLIGT JOHN HATTIE har investeringar i lärares och skollärares kompetens långt större inverkan än investeringar i exempelvis datorer. Det innebär också att skolläda måste lära tillsammans med sina pedagoger. Vi kan inte stå vid sidan av och tro att vi kan gå olika spår.

Och lyssna noga till motståndet, tona inte ner eller förklara bort det. I motståndet kan du hitta de övertygelser som gör att ni inte ser samma verklighet, som gör att ni vill ha olika lösningar på samma problem, vilket leder till frustration och att ingen förändring kommer till stånd.

Om var och en behåller sin ursprungliga övertygelse kommer man att fortsätta agera utifrån den.

Den här boken kommer jag att arbeta mycket utifrån, och jag rekommenderar den mycket varmt.

TORBJÖRN HANÖ

Joakims adhd-råd riktar sig till oss alla

Joakims överlevnadsguide till adhd

Joakim Hedström

EGET FÖRLAG

► NPF är nog ett av de mest använda begreppen när det gäller skola och elevhälsa de senaste åren. Antingen gäller det NPF-certifiering, nya läromedel eller debattartiklar. Det är alldeles utmärkt att neuropsykiatriska funktionshinder diskuteras. Kunskapen behöver verkligen ökas. Till ens hjälp kan ovän-

tade skrifter som hamnar på skrivbordet vara. Den här boken är ett exempel.

Den tog författaren fyra år att skriva, och den riktar väl sig egentligen till vuxna läsare.

JAG TROR DOCK att den kan vara användbar även i skolvärlden.

Att ha adhd är, skriver Hedström, som att vara med i en tävling där reglerna och förutsättningarna ständigt ändras. Och att råd som "använd en kalender om du har svårt att planera dina dagar" är lika dåligt tips till en person med adhd som att peka på en bil och säga till den som vill lära sig köra bil: Det är ju bara att köra.

KANSKE RÅDEN OM jobbet kan vara vägledande också för arbetet i klassrummet. Författaren

jobbar bäst vid ett ståbord, jobbar bättre om han kan dela upp dagen i kortare stunder och om han får möjlighet att röra sig ofta. Hörlurar med brusreduktion hjälper till exempel för att kunna koppla bort omvärlden och fokusera.

Författaren rekommenderar att ha en enda kontaktperson på jobbet att rapportera till, ha regelbundna möten med frågor som: Gör du det du ska?

Bra råd för oss alla.

KERSTIN WEYLER

Myter om vuxenstuderande avlivas

Medborgarskap och utbildning för vuxna

Om komvux, folkhögskola och medborgarskapets praktiker

Andreas Fejes, Magnus Dahlstedt, Maria Olson, Fredrik Sandberg

STUDENTLITTERATUR

► Efter ett helt yrkesliv i skolans värld, vilket bland annat innebar olika roller i och för samt relationer till den kommunala vuxenutbildningen och att därefter ha genomfört en stor organisationsutredning för en folkhögskola, var det med största nyfikenhet och spänning som jag tog mig an den här boken om just dessa båda för många medborgare relativt obekanta skolformer.

Författare till boken är en triss i professorer inom pedagogik och socialt arbete samt en docent i pedagogik.

MOT BAKGRUND AV ett binationellt forskningsprojekt – *Medborgarskapande inom och utanför vuxenutbildning och folkbildning*, initierat år 2010 av Andreas Fejes vid Linköpings universitet och Katherine Nicoll vid University of Stirling – anslöt sig sedan Magnus Dahlstedt och Maria Olson till projektet för att delta i arbetet på en teoretisering (Nicoll m fl 2013), vilken skulle kunna vara en annorlunda ut-

gångspunkt vid förståelse för skolning av medborgarskap än vad som framträder i våra läroplaner.

Efter en pilotstudie (Olson m fl 2015) för att pröva projektets teoretiska och metodiska angreppssätt utformades det för vidare empiriskt arbete i svenskt sammanhang, varvid docent Fredrik Sandberg och doktorand Lina Rahm ansvarade för datainsamlingen och alla fem deltog i analysarbetet.

PROJEKTETS ANALYSER HAR tidigare tillkännagivits i olika publikationer men har nu skrivits om för denna bok. Kapitel 8 om *Folkhögskola och klass* är nyskrivet liksom avslutningskapitlet *Medborgarskapandet och framtiden*.

Bokens fokus är på formering av medborgarskap hos vuxna "studenter" vilka redan är, men ändå ska bli, goda medborgare.

Det är en paradoxal uppgift för utbildningssamhället som författarna försöker förhålla sig till via urskiljning och studium av analysfaktorerna individualisering, normalisering, förbildande och erkännande. I kapitel 7 och 8 fokuserar boken på *Yrkesval, klass och kön* respektive *Folkhögskola och klass* och i kapitel 9 studeras *Migration och tillhörighet*. Vissa skillnader kan härvidlag urskönjas mellan komvux och folkhögskolan.

BOKEN ÄR GENOM sitt empiriskt explorativa angreppssätt en spännande läsning där några

företrädare för olika nutida studerandegrupper inom vuxenutbildningens marknadssegment via citat från semistrukturerade intervjuer, själva får presentera sig, sin bakgrund och sina motiv till att söka sig till den kommunala vuxenutbildningen eller folkhögskolan för att förverkliga sina innersta mål och avsikter.

Den empiriska studien omfattar visserligen endast en folkhögskola i en medelstor stad och en kommunal komvuxskola i en av landets större städer. Med ett litet antal studenter/respondenter vid respektive skola låter sig inte generaliseringar göras, men det hindrar inte att slutsatserna från dessa båda skolor bör kunna överföras till andra folkhögskolor och andra kommunala vuxenutbildningsenheter.

SYFTET MED STUDIEN synes vara att upptäcka och förklara likheter och skillnader i medborgarskapandet vid två olika former av vuxenutbildning.

Genom komparativ analys, dels av komvuxstudenter visavi folkhögskolans studenter, dels de studerandes bakgrund och motiv för allmänna utbildningsinriktningar kontra smalare spe-

cialinriktningar, har forskarna dragit intressanta slutsatser, vilka borde kunna vara till gagn för planering, dimensionering, finansiering och utbildningens genomförande vid de enheter inom respektive skolform som har till uppgift att erbjuda samhällsservice inom dessa vuxenutbildningssegment.

DEN KRITISKA LÄSAREN torde kunna finna bokens avslutande kapitel (10) som en typisk påklistring. Det hade den inte förloret på att vara utan. Avsnittet *Till sist* i nuvarande kapitel 10, skulle ensamt kunnat fungera alldeles utmärkt som en naturlig avslutning på bokens berättelser om medborgarskapandet hos vuxna studenter,

Utbildningspolitiker, skolplanerare, skolledare, lärare med flera utbildningsaktörer och potentiella studenter borde ha nytta och nöje av att själva läsa boken varvid de presenterade intervjuutsagorna borde kunna bidra till avlivandet av vissa myter om vem som studerar vid komvux respektive folkhögskolor och varför.

Även för forskarvärlden borde boken ge intressanta uppslag till vetenskaplig prövning.

STEN-BERTIL OLSSON

LEDARE

REKTOR och bitr. - FÖRSKOLECHEF - FÖRVALTNINGSCHEF

ANSTÄLLA - REKRYTERA - HYRA

Kompetenta skolledare/chefer för kortare eller längre tid i hela Sverige!

Erfarenhet från mer än 700 skolor.

Pålitlighet Kunskapsbolagets bredd, mängd och kunskap säkrar prestationen.

Tel: 08-545 160 20 E-post: info@kunskapsbolaget.se Hemsida: www.kunskapsbolaget.se

Kunskaps
bolaget

... utvecklar ledare och organisationer

Även för forskarvärlden
borde boken ge intressanta
uppslag till vetenskaplig
prövning.

Så kan vi råda bot på frånvaron

Främja närvaro
Malin Gren Landell
NATUR & KULTUR

► ”Elevfrånvaro borde inte behöva vara ett problem. Elever ska sakna skolan och skolan ska sakna sina elever.” Så skriver Malin Gren Landell i inledningen av sin bok *Främja närvaro*.

På varje skola lägger rektor, lärare och elevhälsa ned väldigt mycket tid och resurser på att vidta nödvändiga åtgärder. Det hjälper inte att det råder skolplikt. Frånvaron är ett stort bekymmer för alla.

GENERELLT SAKNAS SVENSKA studier på samband mellan skolresultat och elevfrånvaro. Allt fler kommuner börjar nu intressera sig för elevernas meritvärden och gymnasiebehörighet. Författaren redovisar en rapport från Örebro kommun från 2016. Denna visar att ingen elev i årskurs 9 med ogiltig frånvaro överstiger 15 procent, uppnår godkänt i alla ämnen.

Negativa effekter kan skönjas redan vid en ogiltig frånvaro på 3-4 procent.

Detta är förstås oacceptabelt

och denna bok borde vara obligatorisk för alla huvudmän, politiker, förvaltningar, rektorer, lärare, lärarutbildare och lärarstuderande med de skäl som redovisas nedan.

FÖRFATTAREN LISTAR ETT antal orsaker till frånvaro och vilka konsekvenser den kan leda till; försämrad inlärning och försämrat skolresultat, utanförskap på kort och lång sikt, psykisk ohälsa, värkproblematik, sömnproblem, antisocialt beteende, drogberoende, obehörighet till gymnasiet, gymnasieavbrott, arbetslöshet.

Den största orsaken till ungdomsarbetslöshet är just den näst sista punkten.

Författaren rapporterar om att på en del håll upplevs som ett administrativt extraarbete med registrering av frånvaro och efterlyser ett enhetligt system i hela landet för att tidigt upptäcka frånvaro som framgent kan bli problematisk. Hon hänvisar till den statliga utred-

ning (SOU 2016:94) som hon själv lett och medverkat i.

Malin Gren Landell redogör för flera lyckade exempel i kommuner runt om i landet och även utomlands där man systematiserat frånvarorapporteringen och utarbetat ett signalsystem som leder till att vidta åtgärder.

BOKEN ÄR UPPDELAD i två delar. Den första (kapitel 1-5) beskriver olika begrepp och typer av frånvaro.

En frånvaro kan vara giltig och ogiltig. Den förra är sanktionerad av vårdnadshavare, vilken kan utvecklas till problematisk frånvaro, som i förlängningen kan leda till försämrade skolresultat. I boken definieras fyra olika begrepp: skolvägran, skolk, föräldrastödd frånvaro och skolexkludering. Läsaren får en grundlig genomgång av de olika begreppen.

Dessa är väldigt viktiga för att rektorer, lärare och elevhälsa ska kunna bilda sig en tydlig syn på frånvarors orsak, där varje situation kan anses unik, och därifrån vidta rätta åtgärder i arbetet med att främja närvaron.

I andra delen (kapitel 6-9) ges många exempel på lyckade

insatser som lett till närvaro-främjande och frånvaroförebyggande resultat. De konkreta förslag som tas upp är baserade på forskning och praktik.

Frånvaro kan bero på pedagogiska, sociala och psykologiska faktorer. Vi kan diskutera faktorer och åtgärder mot stress, mobbning, utanförskap, konflikthantering och så vidare. Ett ord som författaren återkommer till på flera ställen är trygghet. Alla andra åtgärder är av underordnad betydelse. Trygghet inbegriper även personal och för den skull andra arbetsplatser, inte bara skolan.

MED TANKE PÅ att frånvaron i slutändan är väldigt kostsam för samhället är det av större vikt att frånvaron upptäcks i god tid i ett förebyggande syfte än i en åtgärdande fas, vilket är mer tids- och resurskrävande. Ofta konstateras att man kan upptäcka ogiltig frånvaro redan i förskolan och de första skolåren och då behöver det finnas ett av staten tydligt regelverk som gör att det i en hel del fall behöver ske samordning mellan flera olika myndigheter.

PER HÄLLSTRÖM

HJÄLP SYRIEN!

Situationen i Syrien är desperat. Våldet trappas upp och varje dag är en kamp för överlevnad. Röda Korset är på plats och med ditt stöd kan vi fortsätta att rädda liv.

Så här kan du hjälpa:
Swisha valfri gåva till **123 000 46 48** eller sms:a:
AKUT SYRIEN till **72 900** och skänk 100 kr.

GENOM ATT SMS:A ELLER SWISHA GODKÄNNER DU ATT BLI KONTAKTAD AV RÖDA KORSET. DINA PERSONUPPGIFTER HANteras ENLIGT PUL.

NYHET! NU KAN DU BOKA VIKARIER SNABBARE ÄN DU HINNER SÄGA SJUKFRÅNVARO!

Trött på att behöva sitta i evighetslånga telefonköer varje gång någon av dina lärare ligger hemma i influensa eller måste vabba? Skaffa Zests vikarieapp!

Tack vare vår nya och smått revolutionerande app kan du boka tillfälliga vikarier med bara ett knapptryck. Bokningsfunktionen är dessutom tillgänglig dygnet runt, vilket gör att du kan fylla dina personalluckor i samma stund som frånvaroanmälningarna trillar in. Smart va?

Vill du få tillgång till appen? Registrera dig på zesteducation.se redan idag.

FRÅN SNABBA PUCKAR TILL LÅNGLIVADE RELATIONER

På Zest Education hittar du alltifrån obehöriga "springvikarier" till kvalificerade och behöriga lärare inom alla ämnesområden.

Vi bemannar alltifrån enstaka dagar till hela läsåret i hela landet.

Oavsett vilken typ av vikarie du söker kan du känna dig trygg med att personalen du hyr lever upp till våra hårt ställda krav.

Få tillgång till
vikarieappen!
Registrera dig på
zesteducation.se

Anpassat för alla!

Hos Digilär finns hela paketet – högkvalitativt undervisningsmaterial, intuitivt gränssnitt och inkluderande funktionalitet. Och i höst blir vi ännu bättre!

Finns för
mellanstadiet,
högstadiet och
gymnasiet!

5 nyheter att älska!

- Uppläst ljud på allt innehåll
- Läraren kan skapa egna lektionsupplägg och kurser
- Eleven kan svara direkt i läromedlet med bild, film, ljud eller text
- Jobba vidare utan internetuppkoppling
- Fokusläge för alla och enklare navigering

Se alla
nyheter och prova
våra heldigitala
läromedel direkt
på digilär.se

Visste
du att...

Digilär är nu en del av Natur & Kultur och tillsammans utvecklar vi läromedel för alla stadier – tryckt, blended och heldigitalt!
digilär.se | nok.se

Välkomna, alla nya skolchefer och förskolerektorer!

Sveriges Skolledarförbund får fler medlemmar och också vår medlemsnytta/service växer. Det är så roligt att kunna konstatera. Det är helt i linje med vårt mål att stötta Sveriges viktigaste chefer – skollädaarna.

Vi samlar, synliggör och företräder biträdande rektorer och rektorer i för-, grund- och gymnasieskola och i vuxenutbildningen.

Dessutom organiserar vi deras chefer – skolcheferna, en grupp som ofta känner sig vilslna i sitt fackliga medlemskap samtidigt som de ofta har en tuff arbetssituation. Omsättningen på skolchefer är stor och många är helt oorganiserade och saknar stöd och rådgivning.

Vi har sedan länge organiserat skolchefer och erbjuder nu denna grupp en egen ingång till förbundet genom skolchef@skolledarna.se. Vi

är övertygade om att chefer ska företräda chefer och i just skolchefers fall är det ofta särskilt viktigt att stödet från förbundet ges av oss genom ett fåtal centralt placerade personer.

VID EN GENOMGÅNG av de senaste månadernas medlemssiffror ser vi en försiktig men tydlig förändring i medlemstillströmningen.

Vi ser ett särskilt ökat intresse för vårt förbund bland rektorer inom förskola och från skolchefer, samtidigt som vi håller ställningarna med en kontinuerlig ökning bland biträdande rektorer och rektorer på grund- och gymnasieskolan.

När vi träffar skollädaarna runt om i landet får vi mycket positiv feedback på vårt arbete med att lyfta och synliggöra vår profession. Det är viktigt för oss – vi behöver ständigt utveckla oss i takt med er!

Nyfikenheten på den professionsdeklaration som vi lanserar i början på juni är stor och förpliktigar. Vi har länge sagt att vi ser skollädaarna som en egen unik profession och inte en förlängning på läraryrket.

NU ÄR TIDEN mogen att tydligare deklarerar, att beskriva innehållet i vår unika profession. En profession i egen rätt. Deklarationen vilar på våra befintliga dokument; yrkesetisk kod, pedagogiskt ledarskap och yrkespolitiskt program.

Från och med nu vilar allt arbete i förbundet på vår professionsdeklaration. Vi håller er uppdaterade!

**MARIA ANDRÉN
BERGSTRÖM**

Kanslichef

SE FRAM EMOT...

► Järvaveckan – möt oss där den 12 juni tillsammans med Backa!

► Almedalsveckan – självklart är Sveriges Skolledarförbund med. Ett spännande seminarium om skolans utmaningar, tisdagen den 1 juni. Och mingel! Mer info kommer. Välkommen!

► 1 juli – den stora rektorsdagen. Förskolechef ska heta rektor – äntligen!

DET ÄR VI SOM HYR UT OCH FÖRMEDLAR BEHÖRIGA REKTORER OCH SKOLLEDARE

UTHYRNING/FÖRMEDLING

- Vi hyr ut och förmedlar rektorer/skollädaarna för kortare eller längre uppdrag.
- Vi kommer snabbt med förslag till lösning av ett akut problem.
- Vi är av Almeca certifierat kompetensföretag

REKRYTERING

- Vi erbjuder hela eller delar av rekryteringsprocessen av rektorer och chefer inom skola och förskola.
- Vi arbetar med forskningsbaserade psykologiska tester som genomförs av licensierad konsult.
- Vi finns i Uppsala med hela landet som arbetsplats.

Alf Anselmby Rektor att hyra AB
070-219 26 68 • alf@anselmby.se
www.rektoratthyra.se

REKTOR ATT HYRA

BARN SOM HAJAR

När barnen får bestämma – då vinner en faktabok om hajar förskolebarnens litteraturpris!

I höstas instiftades priset och Sveriges förskolor har läst och röstat. Med en tredjedel av rösterna vann *Minifakta om hajar* (Nypon förlag) omröstningen. Rastredaktören förstår precis varför, här finns allt vad man vill veta om hajar. Till exempel om håkaring, en slags pigghaj. Som också fångat Ulf Lundells uppmärksamhet i hans nya bok *Vardagar 2*.

LÅT ESTER BLENDA ER

En idol, för inte bara Rastredaktören, är Ester Blenda Nordström, en av Sveriges första kvinnliga journalister. Boken om henne med den underbara titeln *Ett jävla solsken* kom 2017 och Augustpriset. Nu visas hennes liv på Skarshults slott i Skåne under sommaren. Utställningen, som visas till och med 29 september, kompletteras med föreläsningar om bland annat den kvinnliga rösträttskampen och kvinnliga, andra än Blenda, äventyrare. Skarshults slott ligger i Eslövs kommun.

...OCH MER LUNDELL

Det är en ynnest för oss läsare att få dela fler tankar än om håkaringar med Ulf Lundell i *Vardagar 2* (W&W). En välkommen uppföljare på *Vardagar* som kom i fjol. Texter som både tröstar, utmanar och roar. Läs!

"I byskolan" av Oscar Björck.

FIN SYSKON-UTSTÄLLNING

Nationalmuseum har som ni kanske vet ett syskonmuseum numera, inrymt på Jamtli i Östersund. Under ett år med start i slutet av maj, visas utställningen *Från gryning till skymning - nordisk konst kring sekelskiftet 1900*, med verk av till exempel Helmer Osslund, Eva Bonnier och Carl Wilhelmson. Bra sätt att sprida vårt kulturarv!

DRÖMMEN KAN BLI SANN

Make music matter! I have a dream är ett otippat samarbete mellan Abbamuseet, SKL och Linnéuniversitet som handlar om att stödja och uppmuntra elevers drömmar med musik som uttrycksform. En viktig del av projektet är barnkonventionen som, som ni alla vet, blir lag den 1 januari 2020. Läs mer om det på makemusicmatter.se.

Akut behov av en rektor?

- Vi erbjuder förslag till lösning inom 48 timmar
- Ni får en kvalificerad rektor med rätt erfarenhet
- Rektorn är operativ från första dagen
- Vi skräddarsyr en lösning efter ert behov

Vi har sedan 1999 många nöjda uppdragsgivare över hela landet.

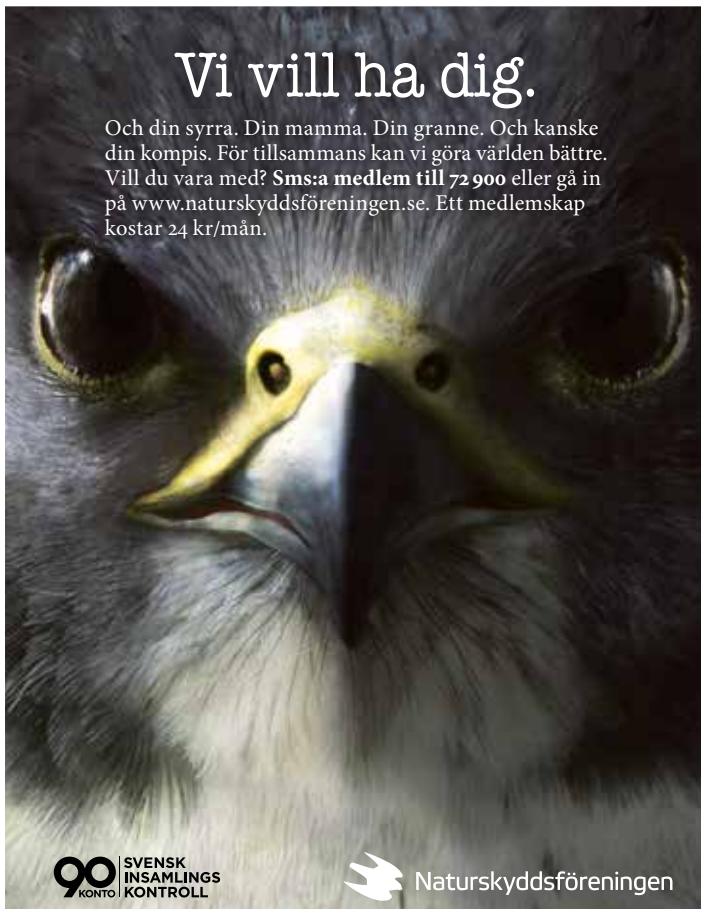
Rektorsbemanning i Sverige AB
Kenneth Köhlin 073-631 28 89
www.primaselecta.se

PRIMA SELECTA

Vi vill ha dig.

Och din syrra. Din mamma. Din granne. Och kanske din kompis. För tillsammans kan vi göra världen bättre. Vill du vara med? **Sms:a medlem till 72 900** eller gå in på www.naturskyddsföreningen.se. Ett medlemskap kostar 24 kr/mån.

90 SVENSK
KONTO INSAMLINGS
KONTROLL

Naturskyddsföreningen

Vem har sett att fler unga mår dåligt?

För en tid sedan kom en av mina favoritmyndigheter med en liten rapport. Det handlade om en speciell metod för läsinlärning. Rätt bra, om jag inte minns fel, ansåg Institutet för arbetsmarknads- och utbildningspolitisk utvärdering, Ifau, att metoden var. En lite ovanlig rapport för att vara från Ifau. Det brukar handla om hur löner påverkas av förändringar av produktiviteten.

Det här var, enligt pressmeddelandet, en rapport om ett randomiserat fältexperiment i tolv skånska kommuner.

Bara en månad tidigare, kom en ny systematisk översikt från Skolforskningsinstitutet om läsförståelse och undervisning om lässtrategier. Det är ett gediget arbete, kolla syftet: beskriva vad det samlade vetenskapliga kunskapsläget säger

om relationen mellan undervisning om och användning av lässtrategier kontra utvecklingen av en fördjupad läsförståelse.

Javisst, låt alla blommor blomma, men är det verkligen väl använda skattepengar att flera myndigheter ägnar sig lite åt samma sak?

DET FINNS DOCK en annan fråga som en enda myndighet borde få uppdrag att svara på: Hur mår Sveriges elever?

Många mår dåligt, enligt till exempel Bris: "... fler barn och unga kontaktar Bris om våld, övergrepp och kränkningar och att fler hör av sig om allvarlig psykisk ohälsa". Men samtidigt meddelar Folkhälsomyndigheten att "... 88 procent av flickorna och 93 procent av pojkarna i 11-årsåldern är nöjda med livet".

Och Skolverket konstaterar i *Atti-*

tyder till skolan 2018 att "En övervägande majoritet av både yngre och äldre elever trivs i skolan, ungefär nio av tio anger att de trivs ganska eller mycket bra".

Så hur står det till?

Mycket resurser som satsas på elevhälsan, i somras drygt en kvarts miljard på personalförstärkningar inom skolan, därför att "vi (regeringen) ser allt fler unga som mår dåligt".

Jaha. Vem såg tillsammans med Fridolin att fler unga mår dåligt då? Det framgår inte av pressmeddelandet.

Frågan skaver. Vi återkommer till den i höst.

Glad sommar!

KERSTIN WEYLER
Chefredaktör

Nio av tio elever gillar plugget. Nio av tio lärare sitt jobb!

Hot mot skolchefer för att de gör sitt jobb på politikerns uppdrag.

Laptopvagn PLV16-lap
15 940 kr
Rek. 18 995 kr

Miljösmart laddning!

Alla priser ex.moms

Fri Frakt
I hela Sverige

Populära & lätttrullade datorvagnar!

Laddvagnar för Chromebooks, iPads & Laptops

Var har ni datorerna då de inte används?

Laddvagnarna är framtagna för att vara ett hjälpmedel i den dagliga verksamheten. Lätttrullade dels pga vikten men även valet av hjulstorlek. Trösklar är inga problem! Finns i 4st färgkombinationer för att snabbt hitta rätt vagn för rätt tillfälle. Miljösmart laddning med hjälp av en timer-funktion som minskar energiförbrukningen

Beställ direkt i webbshoppen få 5% extra rabatt!

Ange rabattkod: skola2018

Större inköp? Begär in offert!

Välj mellan 4 olika färger: ● ● ● ●

Antal enheter	Rek. pris	Webbpris
16 bärbara datorer	18 995 kr	15 940 kr
20 bärbara datorer	20 995 kr	17 440 kr
30 bärbara datorer	29 995 kr	25 440 kr
33 iPads / Surfplattor	30 955 kr	27 440 kr
32 Chromebooks 14"	23 995 kr	19 740 kr

Ring oss för köpråd:
0770-22 01 22

www.arkivexperten.se | Tistelvägen 37, Piteå

Kampanj SMART Board iQ

**Köp
4 för 3**

Att bli
sitt bästa
jag

**Paketpris
89 990 kr**

(22 498 kr/st)

SMART®

4 för 3 är tillbaka - begränsat parti

SMART Board iQ®

SMART Board iQ är inte som andra skärmar.
SMART Board iQ har alla funktioner du behöver.

På ett ställe. Alltid till hands.

Du når alla funktioner enkelt via ikoner på skärmen
utan att behöva koppla in dator eller andra apparater.

Aktivt pennfack

SMART Board iQ förstår om du vill skriva, sudda eller flytta utan att behöva klicka på ikoner - **Object awareness™**.

Flera samtidigt

Flera elever kan arbeta samtidigt med olika verktyg utan att behöva vänta på varandra - **Pen ID™** och **Simultaneous Tool Differentiation**.

Optimerad

SMART Board iQ tillsammans med mjukvarusviten **SMART Learning Suite** är den mest användarvänliga lösningen för både lärare och elever.

SMART Ink™

Skriv på alla ytor, hemsidor och i alla dokument med det digitala bläcket SMART Ink™.

iQ-modul med

- digital whiteboard med flervägs-kollaboration
- skärmspeglning från alla enheter och alla OS
- webbläsare
- Stöd för appar från andra leverantörer
- SMART Notebook-lektioner som delas trådlöst från din dator eller via usb.

Köp 4 betala för 3

SMART Board iQ 6265, 65"

89 990 kr*

(Ord pris 119 960 kr)

* Priser ex moms, frakt, installation och kemikalieskatt. Erbjudandet gäller så långt lagret räcker, längst tom den 28 juni 2019.